

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1892.

Andra Kammaren.

N:o 32.

Onsdagen den 27 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

dels n:o 36, till Konungen, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillstånd för Ystad-Eslöfs jernvägsaktiebolag att till riksgäldskontoret inbetala oguldna återstoden af ett bolaget beviljad lån;

och dels, n:o 35, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i samma ämne.

§ 2.

Till behandling företogs statsutskottets utlåtande, n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Punkterna 1 och 2.

Biföllos.

Punkten 3.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att höja anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar, nu 1,322,300 kronor, med 177,700 kronor, till 1,500,000 kronor.

Utskottet hemställde emellertid:

att anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar, 1,322,300 kronor, måtte höjas med 77,700 kronor till 1,400,000 kronor.

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar.

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermelands fältjägare-corps' vapen-öfningar.
(Forts.)

I särskilda vid punkten fogade reservationer hade deremot yrkats:

af herrar grefve G. Sparre, C. E. Casparsson, E. C. A. Piper, H. P. P. Tamm, F. Boström, R. G. von Hedenberg, friherre R. G. von Kræmer, C. Lundeberg, K. Bohnstedt, I. Kerfstedt, E. Fränckel och I. Wijk, att Kongl. Maj:ts framställning i ämnet måtte af Riksdagen bifallas; samt

af herr P. Andersson i Högkil, att med afslag å Kongl. Maj:ts framställning förenämnda anslag måtte med oförändradt belopp af 1,322,300 kronor i riksstaten uppföras;

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet till

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna, som yttrade: Herr talman! Mina herrar! Oaktadt ingen af ledamöterna i statsutskottet från denna kammare har velat höja detta anslag på sätt såsom Kongl. Maj:t föreslagit, skall jag ändock anhålla att få angifva några skäl för Kongl. Maj:ts förslag.

Dessa 177,700 kronor, som äro af Kongl. Maj:t begärda, äro uteslutande afsedda för att anordna fälttjenstöfningar, hvilka äro af den allra största vigt för arméns tjenstbarhet. Detta har också allmänt insetts, hvarför dylika öfningar årligen hållas i alla länder, såsom Norge, Danmark, Schweiz, för att ej tala om de större länder, der dessa öfningar hållas i synnerligen stor skala, som städse ökat sig, i synnerhet på de senare åren. Så t. ex. öfvades i Ryssland för två år sedan 120,000 man, i Frankrike likaledes i fjol lika många, i Österrike 70,000 man etc., med ett ord, man söker att allt mera ordna fälttjenstöfningarna så, att i händelse af krig de stora truppmassorna må kunna röra sig, veta huru de skola uppmarschera, bivuakera m. m. Äfven här i Sverige har man länge haft större truppsammandragningar, hvilka förr i världen kallades lustläger och vanligen höllos under sommaren. Dessa manövrer voro då på grund af de ännu oskördade fälten mycket inskränkta; trupperna fingo röra sig endast på landsvägen och möjligen i någon närbelägen skog, hvarigenom dessa manövrer blefvo en karrikatur af hvad de borde vara. Först sedan år 1871 har man börjat, på sätt ock sedermera under de senare åren egt rum, att förlägga öfningarna till hösten, då de afmejade fälten tillåta trupperna att röra sig ungefär som i fält. Man erfor då första gången och äfven år 1884 huru ovana trupperna voro att röra sig i terräng; först sedan dessa öfningar fått en mera fältmessig pregel hafva de kunnat göra någon nytta, och denna nytta har sedermera ökats såväl genom bivuakering som framförande af träng etc.

Behovvet af fälttjenstöfningar är allmänt insedt, men jag vågar påstå, att i intet land är behovvet deraf så stort som i

Sverige, dels på grund af våra spridda mötesplatser, dels på grund af tiden för våra regementsmöten. Dessa senare äro nemligen förlagda till Juni och början af Juli och, när fälten då ej äro skördade, kunna trupperna icke på något sätt röra sig i terräng, utan endast å mötesplatsen och möjligen i någon skog. Derför hafva de militära auktoriteterna bittert klagat öfver att trupperna icke kunna erhålla tillräcklig öfning under de vanliga mötena, och det framställes nästan årligen önskningsar om att få förlägga mötena till hösten för att få trupperna tillräckligt öfvade. Men då det åter är förenadt med stora svårigheter att förlägga *alla* mötena till hösten, är det desto nödvändigare att trupperna någon gång på hösten få öfva sig i terräng, hvilket just kan ske genom dessa fälttjänstöfningar.

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermånds fältjägarcorps' vapenöfningar.

(Forts)

Men det finnes äfven ett annat skäl, som talar för införändring af dessa fälttjänstöfningar, nemligen våra regementens spridda förläggningar. Der ligger t. ex. ett regemente aldeles för sig i en landsort, som sköter sig mycket bra, men som kanske på tio år icke ser hvarken en artillerist eller en kavallerist. Två af våra artilleriregementen äro på så sätt förlagda, att de icke se något annat vapen; ja, man kan påträffa en artillerist, som under hela sin tjenstetid icke sett hvarken kavalleri eller infanteri.

När man nu vet, att trupperna icke kunna uträtta något i krig utan samverkan, så torde vigten af sådana samöfningar lätt inses. Det är icke möjligt för en trupp att kunna upptaga striden med ett för dem främmande vapen, om de icke känna detta vapens egenheter, fördelar och olägenheter. På samma sätt är det naturligen icke möjligt för en regementsofficer att på ett rätt sätt föra två till tre olika vapenslag, om han ej öfvat sig deri. Detta är en sak, som är så naturlig att i flera utländska arméer brukas att icke befordra någon till regementsofficer, som icke undergått examen i det hånssendet, d. v. s. visat sig kunna nöjaktigt utföra en taktisk manöver med två till tre olika vapenslag.

Likaledes är det omöjligt för brigad- och fördelningscheferne att utbilda sig, om de icke få öfva sig. — Man kan förlikna en armé utan samöfning vid en mosaik utan infattning; hvarje sten kan vara mycket bra i och för sig, men det är först tillsammans som de göra någon effekt.

Det är nu icke fråga om att få större fältöfningar hvarje år, utan endast hvar annat år och då blott för en tredjedel af stammen, hvarigenom således hvarje truppförband komme att hvar sjette år deltaga i dylika öfningar. För beväringens deltagande deri finnas alls inga tillgångar.

Behovvet af fälttjänstöfningar är icke något nytt, utan det har länge insetts. Åren 1875—79 begärde Kongl. Maj:t årligen en tillökning af omkring 422,000 kronor för fälttjänstöfningar, således mer än dubbelt mot hvad nu begäres.

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands jäktjägarecorps' vapenöfningar.
(Forts.)

Det afslogs alla åren af Riksdagen utom 1878, då 388,000 kronor för ändamålet beviljades. Detta var den enda fälttjänstöfning man hade råd att hålla på tio år. Sedermera har det hållits fälttjänstöfningar fyra gånger, nemligen åren 1884, 1886, 1888 och 1889, utan särskildt anslag. Detta berodde på att man den tiden kunde göra stora besparingar på öfningsanslaget till följd af de ytterst låga lifsmedelsprisen. Hvad skilnaden i portionspriset kan göra är mycket lätt att visa. Indelta armén har omkring 1 million öfningsdagar om året. Ett öres skilnad på portionspriset gör sålunda 10,000 kronor. År 1888 var portionspriset 43 öre, i år är det 56 öre, alltså är skilnaden 13 öre; det gör 130,000 kronor. Finge man behålla de förra prisen, så hade man råd att hålla fälttjänstöfningar utan särskildt anslag. Nu hafva emellertid prisen gått upp till samma höjd, som de voro åren 1870—80; det var endast några få år som de voro lägre. Men såsom prisen nu stå är det med största svårighet som Kongl. Maj:t kan hålla de vanliga öfningarne. I fjol fick en anbefald fälttjänstöfning inställas, och i år har Kongl. Maj:t fått förkorta kavalleriets remontmöten med 50 dagar, oaktadt dessa möten visserligen icke äro för långa, tvärtom.

Det har sagts i utskottets utlåtande att det icke är anledning att antaga, att de höga pris, som för närvarande gälla å fourage- och proviantartiklar, skola länge bibehålla sig. Jag hade trott att landtmännen tvärtom skulle hoppas att de höga spanmålsprisen bibehölle sig så länge som möjligt, så att de finge ordentligt betaldt för sina produkter. Vidare har det framhållits att å anslaget vid 1891 års slut förefans en reservation på 37,000 kr. Denna reservation är egentligen ängsligt liten, icke ens 3 % af årsanslagets storlek. När man nu vet att öfningarna skola bestämmas i november och att auktionerna hållas i december—januari, samt att man icke kan beräkna kostnaderna förrän efter auktionerna, så måste man hafva att disponera öfver en behållning af åtminstone 75,000 kronor för att vara säker på att icke behöfva anticipera på ett kommande års anslag. Således är denna reservation icke mycket att tala om. Och när det nu blott är fråga om stammens öfningar hvart sjette år, så vill jag framhålla den stora vigten af att befäl och stam erhåller den af Kongl. Maj:t afsedda öfningen.

Herr Andersson i Högkil anförde: Jag anhåller att i största korthet få angifva några af de skäl, som varit bestämmande för mig, då jag reserverat mig mot denna punkt. Jag ber då till en början att få förutskicka den anmärkningen att jag icke vill bestrida, utan tvärtom villigt erkänna att sådana fälttjänstöfningar, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet så varmt förordar, kunna, såsom det heter i den kongl. propositionen, vara af gagn för det lägre befalet och staberna. Men frågan

är, huruvida icke dessa öfningar skulle kunna anordnas på ett mera praktiskt och billigt sätt, men så, att resultatet blefve lika godt. Herr statsrådet anförde såsom ett skäl för ökning af detta anslag de numera fördyrade prisen på lifsförnödenheter. Jag ber med anledning häraf få erinra derom, att herr statsrådet år 1888 från samma statsrådsbänk förklarade att de förhöjda pris, som blefve en följd af de då införda lifsmedelstullarna, skulle komma att öka utgifterna på detta anslag med omkring 40,000 kronor. Detta skäl bör således icke kunna tillmätas någon synnerlig vikt, så vida icke herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet numera kommit till insigt om att man äfven i detta fall missräknat sig på det nya systemet. År 1872 utgjorde portionskostnaden 48 öre, 1889 52 öre och rationskostnaden år 1872 117 öre, 1889 86 öre; således är skillnaden dervidlag icke så synnerligen stor.

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vernlands fältjägare-corps' vapenöfningar.
(Forts.)

Uti den kongl. propositionen heter det, och är återgifvet i utskottets betänkande på sidan 8, att kostnaderna för 1888 och 1889 års fälttjänstöfningar, hvilka räckt i 6 dagar, kunnat under iakttagande af den största sparsamhet och omtänksamhet vid medlens användning nedbringas till omkring 300,000 kronor för hvardera året. Faktiskt förhåller det sig emellertid så, att fälttjänstöfningarna i Skåne år 1889 kostade nära 370,000 kronor; och dessa kostnader fördelade sig på följande sätt: Till färdkostnader kronor 110,494: 84; dessa jemförelsevis höga kostnader berodde delvis derpå, att man till Skåne kommenderade beridna trupper från hufvudstaden och artilleri från Gotland, ehuru dylika trupper finnas förlagda i Skåne. Till rese- och traktamentskostnader åtgingo kronor 15,131: 14; i dessa kostnader ingå äfven åtskilliga rundligt tilltagna arfvoden, bland annat till intendenturen. Till afföningar åtgingo kronor 35,964: 88, till proviantering kronor 55,946: 83, till fouragering kronor 31,785: 87, till lägerhalm kronor 5,355: 30, till hästlega kronor 84,400: 08, till skadeersättningar kronor 9,439: 17; det var nemligen så, att mellan 3—400 personer tillfogades skada på egendom, som statsverket måste ersätta. Så vidt man kan döma af de handlingar, som varit tillgängliga för statsrevisorerna, upprätthölls också disciplinen på ett sätt, att berättigade anmärkningar deremot kunna göras. Till sjukvård åtgingo kronor 2,816: 96 och till diverse kostnader kronor 16,898: 27; sammanlagdt alltså kronor 368,233: 34. Nu frågas: är det verkligen med en klok statshushållning förenligt, är det nödvändigt och är det med våra resurser och förhållanden öfverensstämmande att offra så stora summor på fälttjänstöfningar, som räcka blott några få dagar?

När Riksdagen år 1872 höjde detta anslag och på samma gång medgaf att anslaget delvis skulle få användas till fälttjänstöfningar med trupper af alla vapen, var det, så vidt jag kunnat finna, icke vare sig statsutskottets eller Riksdagens mening att

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar.

(Forts.)

detta anslag skulle i så hög grad som nu skett dragas till de värfvade regementena. I den kongl. propositionen säges det att vid både 1884—86 och 1888—89 års fälttjänstöfningar »värfvade garnisonerade arméns mathållnings- och fourageringsanslag samt anslaget till volontärskolor m. fl. statstillgångar fått bidraga med belopp, som motsvarat derå under öfningstiden besparade utgifter». Faktiska förhållandet är att kostnaderna för fälttjänstöfningarne 1889 bestredos af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps vapenöfningar med mer än 326,000 kronor; återstående beloppet 42,000 kronor bestreds till ena hälften af anslaget till de värfvade regementena och till andra hälften af anslagen till durchmarschkostnader, beväringmanskapets vapenöfningar med flere.

Kostnaderna för de värfvade truppernas deltagande i fälttjänstöfningarne utgjorde 131,553 kronor. Drager man derifrån det belopp, som jag nyss nämnde att anslagen till de värfvade regementena betalt, eller 21,000 kronor plus bidraget från anslaget till durchmarschkostnader 6,000 kronor, så befinnes att anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar i och för de värfvade truppernas deltagande i fälttjänstöfningarna fått betala mera än 100,000 kronor.

Det heter vidare i den kongl. propositionen, att reservationerna å anslaget måst tillgripas först de senare åren, under hvilka inga fälttjänstöfningar hållits. Jag skall be att få komplettera äfven denna uppgift. År 1889 fans å anslaget vid årets början en reservation af 422,000 kronor, och vid årets slut 169,000 och några hundra kronor. Det är verkligen så, att man under de två senare åren, då inga fälttjänstöfningar hållits, användt hela anslaget och äfven besparingarna. Man ser således att vederbörande kunna både hushålla och misshushålla med medlen.

Ytterligare står det i den kongl. propositionen, att representationen genom sitt beslut vid 1872 års riksmöte godkänt behovet af sådana fälttjänstöfningar. Ja, det har Riksdagen gjort, men då afsåg man icke att använda någon del af detta anslag till de värfvade regementena och då voro dessa öfningar beräknade att kosta omkring 200,000 kronor, under det att de nu, såsom man finner, äro uppe i nära dubbla beloppet.

Det är, herr talman, ett egendomligt förhållande med detta anslag. Under de senare åren har det flere gånger varit fråga om att nedsätta detsamma ganska betydligt, ända till 800,000 kronor, och det är icke längre sedan än 1888 som chefen för landtforsvarsdepartementet fick kämpa ganska tappert för att rädda anslaget. Detta oaktadt kommer nu Kongl. Maj:t och begär, att det skall ökas. En sådan vaxelverkan kan väl icke vara till fördel för det goda samarbete, som bör finnas mellan regeringen och Riksdagen.

Slutligen vill jag påpeka, att genom hvarje tillökning i detta anslag försvårar man indelningsverksbördan, och det bör man väl ej göra, då denna börda numera allmänt erkännes vara orättvis. Om man verkligen vill, såsom vi alla önska och hoppas, snart söka på ett för landet lyckligt sätt lösa försvarsfrågan, så kan det väl icke vara skäl att öka anslagen till en institution, som det ju är meningen att sätta på vakans.

På grund af hvad jag nu anfört tager jag mig friheten yrka bifall till den af mig vid betänkandet fogade reservation.

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet friherre Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Jag skulle önska, att jag kunde hafva de af den siste talaren anförda siffrorna till hands och att jag hade någon stund på mig för att kunna bemöta dem. De siffror, han åberopade, har han samlat med mycken omsorg, men jag tror dock att, om man hade tid på sig, åtskilliga af dem skulle kunna bemötas. På det sätt man här nu fått höra dem, är detta dock omöjligt, och jag skall därför blott be att få framhålla några af de punkter, som jag lyckats uppsnappa.

Först talade han om att de sista fälttjenstöfningarna voro dyra. Ja, detta är riktigt, men många orsaker bidrogo dertill, och jag vill i sådant hänseende bland annat framhålla de stora transportkostnaderna. Dessa innebära ju egentligen blott en öfverflyttning af medel från en afdelning af statsverket till en annan, men de te sig i allt fall såsom utgifter.

Vidare talade han om att hästgardet och gotländska trupper voro med om dessa öfningar. Hvad de sistnämnda beträffar, så voro de med särskild afsigt ditkommenderade. Kongl. Maj:t har nemligen på senare tider infört den ordning, att hvarje artilleriregemente skall i sin tur tillhandahålla erforderligt artilleri för en fälttjenstöfning, på det att alla officerare och underofficerare må få tillräcklig öfning, men de som aldrig fått någon öfning i detta afseende, det är just gotlänningarne. De hafva hittills icke kunnat kommenderas utom sin ö, och kunna det icke heller nu, då Riksdagen afslagit Kongl. Maj:ts förslag härom. Deremot var det stort skäl i att åtminstone den gotländska stamtruppen fick deltaga i en fältmanöver för att få ett begrepp om hvad en sådan vill säga och huru andra trupper se ut. Denna utgift var sålunda ur militär synpunkt väl använd.

Hvad hästgardet angår, så förhåller det sig så, att detta både under sommar- och vintertiden plägat företaga längre marscher för att lära sig sköta hästar och folk.

Den ganska goda kavalleriutrustning, som kavalleriet sedan 20 eller 30 år tillbaka har och som infördes, såsom jag vill minnas, år 1859, har numera befunnits behöfva en del förbättringar, och kavalleriinspektören har därför uppgjort förslag till åtskilliga nya modeller, men dessas duglighet måste pröfvas på längre marscher.

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermånds fältjägarecorps' vapenöfningar.
(Forts.)

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Verm-lands fältjägare-corps' vapen-öfningar.
(Forts.)

Af sådan anledning företogs till exempel en marsch ända ner till Östergötland och tillbaka. Så blef det här om året fråga om huruvida det icke vore lämpligare att i stället för att låta dem gå en mindre väg fram och tillbaka, låta dem gå direkt ända ner till Skåne för att deltaga i dessa fälttjenstöfningar, och detta blef ock beslutadt. Det tillkom visserligen sedermera kostnaden för hemtransporten på jernväg, men jag tror emellertid, att detta sammanträffande mellan olika kavalleriregementen lände till fördel å båda hållen.

Hvad beträffar att intendenturen skulle hafva fått så rundliga arfvoden, så har jag visserligen inga siffror härom till hands, men jag undrar dock mycket, om dessa arfvoden verkligen voro så rundliga. Man var tvungen att taga folk från olika platser; de måste föda sig och hyra sig rum, ena dagen på det ena, och andra dagen på det andra stället samt vara i arbete snart sagdt både natt och dag.

I fråga om de utbetalda skadeersättningarna, så tycker jag egentligen att dessa voro ganska billiga. När man tänker på att 10,000 å 12,000 man kunde gå fram öfver hela fält utan att behöfva taga hänsyn till något, och att icke högre ersättning för nedtrampad mark än omkring 9,000 kronor kom i fråga att utbetalas, så bevisar väl detta, att trupperna icke i onödan gått fram öfver någon dyrbarare mark, och att den kommission, som skulle reglera dessa skadeersättningsfrågor, skött sin sak bra. Härvid tillgick så, att två eller tre dagar efter det trupperna gått öfver någon dylik mark infann sig denna kommission, bestående af en civil, en militär och två nämndemän. De hade penningar i handen och gjorde genast upp liqviden. Den, som icke var nöjd dermed, fick framställa sina anspråk hos konungens befallningshafvande, men detta var så sällsynt att vid de fyra fälttjenst-öfningar, om hvilka jag varit med, jag tror icke mera än två eller tre mål af denna beskaffenhet blefvo anhängiggjorda. I allmänhet träffades uppgörelse genast, och då vederbörande jord-egare sjelf var med och tog emot penningarna, hade han ju heller ingen anledning att klaga.

Det är riktigt, att år 1872 anslogos 200,000 kronor till fälttjenstöfningar, men detta är nu tjugu år sedan och prisen på allt hafva sedan dess stigit så, att dessa 200,000 numera gått åt till de vanliga öfningarne.

Vidare anmärktes af talaren, att en del af dessa penningar åtgått till den värfvade armén. Jag minnes nu icke hvar det står, men det finnes ett särskildt riksdagsbeslut på att dessa penningar äfven få användas för den värfvade arméns deltagande i dylika fälttjenstöfningar. Dess deltagande deri anses för öfrigt vara billigare än indelta truppers, därför att från kostnaden bör frånräknas den mat och fourage, som eljest skulle hafva åtgått i garnisonsorten. Det är således egentligen blott fråga om huruvida

dessa artiklar skola förbrukas på det ena eller andra stället, ehuru det kanske blir något dyrare under fälttjänstöfningar. Vidare måste man tänka på att omsättningen vid de värfvade trupperna är mycket hastigare, ty der tjena karlarne blott 3 à 4 år, medan de andra tjena 18 à 20 år, och således borde en värfvad trupp åtminstone hvar tredje år deltaga i dessa öfningar, om man skall vara säker om att hvarje man skall få vara med; men detta blir dock faktiskt icke fallet.

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägare-corps' vapenöfningar.
(Forts.)

Hvad slutligen vidkommer talet om sambandet mellan försvarsfrågan och detta anslag, så heter visserligen anslaget indelta arméns vapenöfningsanslag, men det afser ju egentligen fälttjänstöfningar, och hvilka trupper vi än hafva, så behöfva de alla sådana öfningar, och detta gäller sålunda hela armén med befäl och underbefäl.

Herr Ryding: Herr talman, mina herrar! Det är mycket riktigt, som talaren på elfsborgsbänken sade, att det icke är många år sedan det här i kammaren föreslogs att minska vapenöfningsanslaget, men det inser hvar och en att för vårt försvarsväsen äro dylika vapenöfningar ovilkorligen behöfliga. För mig stod det öppet och klart vid 1888 års riksdag, då lifsmedelstullarne infördes, att den dag skulle komma, då Riksdagen skulle nödgas bita i det sura äpple, som heter förhöjning af detta anslag. Då bevillningsutskottet 1887 för första gången föreslog lifsmedelstullar, så kom dåvarande generalintendenten in till chefen för kongl. landförsvarsdepartementet med en fullständig beräkning och visade att om dessa tullar antogos, detta skulle medföra en förhöjning af 10 öre i priset på hvarje portion, och som öfningsdagarnes antal då beräknas till 800,000 för indelta armén, så är det lätt att räkna ut, att detta skulle innebära en förhöjning af 80,000 kronor om året, nota bene om förhöjningen i portionspriset skulle inskränka sig till 10 öre. Nu hafva vi emellertid af de siffror, vi här hört, funnit att portionspriset stigit med omkring 15 öre, och det inses sålunda lätt, att detta skulle erfordra en förhöjning af vapenöfningsanslaget med 120,000 kronor, om mötena fortfarande skulle kunna hållas till sin bestämda längd, och med de besparingar, som uppkommo under de billiga åren på mötesanslaget, var det som fälttjänstöfningarna kunde hållas utan särskildta anslag dertill; så till exempel höllos åren 1884—1886 fälttjänstöfningar utan att man behöfde begära något särskildt anslag, därför att portionspriset var så lågt, att motsvarande besparingar uppkommo på vapenöfningsanslaget. Om jag nu antager att de ökade kostnaderna på grund af dyrare pris årligen uppgå till 100,000 kronor och de samlade besparingarne till 4 à 500,000 kronor, skulle de snart uppslukas, och man står redan nu inför det alternativet att antingen inskränka arméns vapenöfningar eller upphöra med fälttjänstöfningarna. Fälttjänstöfningar äro,

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermelands fältjägarecorps' vapenöfningar.
(Forts.)

såsom vi sett och hört, numera införda i alla länder och anses såsom nödvändigt vilkor för arméns fälttjänstbarhet. De företagas uti andra länder strax efter det hvarje års formella öfningar blifvit genomgångna i vederbörliga skolor och verkställas genom gradvis stigande fälttjänstöfningar. Två regementen sammandragas till en brigad. 2 brigader öfvas såsom arméfördelning och de olika fördelningarna sammandragas sedan till armécorps. Sedan öfvas armécorps mot armécorps. Så brukas i de flesta länder. Men man stannar icke härvid, utan sammandrager mer än två, i Ryssland och Frankrike — såsom vi nyss hört — 4 à 5 armécorps för att utföra dessa slutöfningar.

Öfningarne äro nödvändiga icke endast för stab och befäl, såsom jag hörde ett par talare säga, icke blott för dem, utan för många fler, framför allt för de stridande trupperna sjelfva. Det är en gifven sak. Ty tänken Eder, mina herrar, våra mötesplatser, der mötena försiggå under Juni och Juli. De äro omgärdade af åkrar, sädesfält, ängar med oslaget gräs etc. Öfningarne bli ju derigenom inskränkta, man kan endast röra sig på sjelfva mötesplatsen och möjligen utsträcka rörelserna till några få skogsdungar, der sådana finnas. Trupperna kunna aldrig öfvas i olika terräng eller okänd sådan. Men skola våra trupper öfvas för kriget, är det af högsta vigt att de äfven öfva sig i okänd och olika terräng.

Det är icke nog med att de stridande trupperna erhålla sådan öfning. Den behöfs äfven för trängtrupperna, intendenturen och sjukvården, som måste, för att utbildas, öfvas vid större trupp-sammandragningar, då deras åtgärder försvåras och då de hafva mycket mera att lära sig än i sina skolor. Det är sålunda, såsom jag nyss sade, icke endast för befålet och de stora staberna utan äfven för trupperna sjelfva som dessa öfningar äro nödvändiga.

Orsaken hvarför öfningarne äro annorlunda hos oss, har förut frambällits. Det är torpsystemet, som tillämpas vid den indelta arméns aflöning och hvilket gör att man förlagt arméns vanliga, årliga öfningar till försommaren, innan skördetiden börjat. Deraf följer äfven att fälttjänstöfningarne, för att blifva lärorika och rationella, måste förläggas till hösten, om de skola hafva full nytta med sig.

Talaren på elfsborgsbanken nämnde om de olika kostnaderna — och specificerade dem — som medfölja fälttjänstöfningar. Det var ett par saker i hans anförande, som jag kände igen från den tid jag var statsråd, nemligen att man af detta anslag betalte för de värfvade trupppernas och volontärskolornas deltagande i dessa öfningar. Huru det nu sker, vet jag icke, men på den tiden tillgick det sålunda, att den portionskostnad, som skulle utgått till dessa trupper, om de kvarstannat i sina garnisoner eller skolor, drogs från priset under fälttjänstöfningarne, som alltid

är något dyrare, och endast den prisskilnad, som dervid uppstod, betaltes af indelta arméns vapenöfningsanslag.

Såsom krigen nu för tiden föras, veta vi mycket, väl, att det är viktigt för truppen att lära sig begagna terrängen till skydd för sina kroppar, och om terrängen icke lemnar tillräckligt skydd, måste man öfverallt kasta upp så kallade skyttegrafvar. Detta ingår sålunda äfven i öfningarna. Man får betala för den skada, dessa skyttegrafvar anses åstadkomma, och denna betalning ingår äfven i betalningen för skadad mark. Således en del af kostnaderna härför krävas direkt för öfningarna. Icke endast det likväl, ty det kan vara såsom i Upland 1888, der det fans oskördade hafreåkrar, som kavalleriet måste öfvergå och som derigenom förstördes. Det måste spränga deröfver. Äfven klöfvervallar blefvo skadade genom att artilleriet var tvunget att köra öfver dem med sina fordon. Allt sådant måste man ju betala. Utländingar, som bevistade våra öfningar, ansågo dessa kostnader ändock exempellöst billiga. Från Tyskland har man exempel på att ersättningen för skadad mark vid dylika öfningar uppgått till tre-å fyrahundra tusen riksmark och ändock företagas fältmanövrerna der i September—Oktober, då man i Tyskland har mycket mer skördadt än här.

De skäl utskottet anfört för nedsättning af anslaget, visar icke någon ovilja mot fälttjänstöfningar, men de hålla enligt mitt förmenande icke streck. Utskottet säger först »att anledning icke torde vara att antaga, att de höga pris, som för närvarande gälla å fourage- och proviantartiklar, skola länge bibehålla sig». Ja, det är visserligen sant att ingen känner framtiden. Men förhöjningen å anslaget är begärd för 1893 och faktum är att besparingarne till innevarande år utgöra endast omkring 37,000 kronor och med de pris, som blifvit kontrakterade å portioner och rationer i år, skulle jag mycket bedraga mig, om icke dessa 37,000 kronor helt och hållet uppslukades redan i år och då har man alls inga reservationer kvar till nästa år. De fördelningar, som nu äro i tur att deltaga i fälttjänstöfningarna eller tredje och femte fördelningarna, hafva likväl icke sedan 1886 — det vill säga nästa år för 7 år sedan — deltagit i dylik öfning. Det är alltför lång tid sedan och ändå längre tid kommer enligt min uppfattning att förflyta, ty den nu föreslagna förhöjningen i anslaget kan icke räcka till att medgifva fälttjänstöfningar så snart.

Det andra skälet som anföres är, att man genom inskränkning i öfningarnes fortvaro skulle kunna nedbringa kostnaden för dem. Visserligen, men jag ber på samma gång få fasta herrarnes uppmärksamhet på att om man beräknar 300,000 kronor för att kunna hålla 6 dagars fältöfningar, så, om jag minskar dagarnes antal till 4, åstadkommer jag icke derigenom en minskning i kostnaderna med $\frac{1}{3}$ — långt derifrån! Sedan trupperna väl äro samlade, staberna bildade, intendenturen i gång, transporterna till

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermelands fältjägare-corps' vapenöfningar.
(Forts.)

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar.
(Forts.)

och från öfningarna betalda, blifva öfriga kostnader relativt obetydliga. Det är just sammandragningen, organisationen af alla dessa enheter och af provianteringsbestyret, som kostar så mycket.

Behovvet af detta anslag, tror jag, är insedt af alla, som förstå sig på saken, och därför hoppas jag att Andra Kammaren bifaller hvad Kongl. Maj:t äskat, och jag yrkar, herr talman, bifall i denna punkt till den kongl. propositionen.

Häruti instämde herr *Wästfelt*.

Herr Andersson i Högkil. Jag skall be att få lemna några upplysningar rörande de siffror jag anført. I fråga om kostnaderna för 1889 års fältmanöver i Skåne förskrifva sig sifferuppgifterna derom från arméförvaltningens räkenskaper för nämnda år, som voro tillgängliga för 1890 års statsrevisorer. Jag tillåter mig i detta fall hänvisa till verifikationsbanden n:is 124: IV och 125: V. Det är sålunda mycket lätt att kontrollera mina uppgifter om både kostnaderna i dess helhet och fördelningen af desamma.

Beträffande mina öfriga sifferuppgifter vill jag upplysa att äfven de hvila på officiel grund. Med afseende å frågan huru mycket af besparingarna, som användes 1889, ber jag att få hänvisa till rikshufvudbokens kapitalkonto för detta år.

Angående slutligen uppgiften om verkliga kostnaderna för de värfvade regementenas deltagande i fälttjänstöfningen och de belopp, som af detta anslag därför utbetalts, så är tabellen derom på min begäran upprättad af statsrevisionens kansli, som står i ansvar för siffrornas rättighet. Tabellen utarbetades, då jag ansåg det vara alldeles oegentligt att anslaget till den indelta armén på detta sätt rycktes till värfvade regementen och emedan jag hade för afsigt att i anledning häraf framställa en anmärkning. Men 1872 års riksdagsskrifvelse i ämnet är något dunkel, så jag vann icke majoritet för mitt yrkande. — Det är således officiella siffror jag åberopat.

Det har här yttrats att det är skilnad på tiden 1872, då öfningarne beräknades att kosta 200,000 kronor och den närvarande. Nu är det helt andra tider, menar man. Jag vill dervid erinra att portionspriset, som år 1872 var 48 öre, visserligen år 1889 stigit till 52 öre, men att *rationspriset*, som 1872 var 117 öre, år 1889 utgjorde endast 86 öre. Det har alltså nedgått. När man sålunda för förhöjning i anslaget talar om den stora prisskilnaden, så håller detta icke streck.

Herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet yttrade år 1888, som jag förut nämnt, att de ökade kostnaderna skulle uppgå till 40,000 kronor, under det att general Ryding beräknar dem till 120,000 kronor. Jag har tillåtit mig att begagna mig af de sifferuppgifter statsrådet och chefen för land-

försvarsdepartementet den 10 mars 1888 lemuade från statsrådsbänken. Sedan statsrådet då lemuat dessa uppgifter, sade han äfven: »hvad emellertid beträffar hänvisningen på besparingarna, så skulle jag, om jag vågar uttala mig på det sättet, vilja varna för att taga besparingarna, ty det är naturligtvis detsamma som att döda besparingarna. Det är gifvet, att om man ser, att Riksdagen tager bort de besparingar, som finnas, så är äfven drifvedern att göra besparingar snart borta. Det är icke fråga om att söka utgifter», och vidare: »Besparingen vinnas icke därför, att anslaget är för stort, utan derigenom, att det handteras med hård hand.» Nu säger herr general Ryding att dessa öfningar äro nödvändiga. Det har jag icke sökt bestrida. Jag upprepar att jag är lika villig som skyldig att medgifva att de kunna vara till gagn för det högre befälet och staberna. Men längre vill jag icke följa med herr Ryding. Det vore för mig naturligtvis en vansklig sak att inlåta mig i dispyt med honom om sådana saker, men jag stöder mig härvid på uttalande i den kongl. propositionen.

Herr Ryding talade om yttranden af utländingar. Jag har också hört omtalas utlåtanden af dem, deri de förklarar, att sådana strapatsar, som trupperna fingo underkasta sig i Skåne, aldrig förekomma vid fälttjänstöfningarne i utlandet — knappast i krig.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre, men vill endast säga, att jag vidhåller mitt förra yrkande.

Herr vice talmannen Danielson yttrade: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag och vill då i korthet angifva de skäl, som jag tror utskottet haft för sin mening. Utskottet har verkligen icke med den tillstyrkta förhöjningen af endast 77,700 kronor afsett att göra de ifrågavarande öfningarne omöjliga.

Af hvad som anföres å sidan 12 i den kongl. propositionen framgår att sådana fälttjänstöfningar, som de ifrågavarande, egt rum under åren 1884, 1886, 1888 och 1889, samt att arméförvaltningen anmält, att sammanlagda utgifterna för vapenöfningarne, såväl de allmänna som de särskilda fälttjänstöfningarne, i medeltal för hvart och ett af åren 1881--90 utgjort 1,343,000 kronor. Om man ser på dessa siffror, så framgår, att, då man nu har reserverade 37,095 kronor och utskottet tillstyrkt en förhöjning af 77,700 kronor, gör detta tillsammans 115,000 kronor. Nu har general Ryding beräknat, att en höjning af 10 öre per portion skulle utgöra 80,000 kronor, och en höjning af 15 öre 120,000 kronor. Om således förhöjningen ginge upp till, hvad general Ryding beräknat, — ehuru den siffran är högre än hvad Kongl. Maj:t angifvit — så skulle det ändå icke erfordras mer än 120,000 kronor. Men summan af hvad utskottet tillstyrkt eller 77,700 kronor och de 37,095 kronor, som äro i behåll till 1892, uppgår genast till 115,000 kronor, och då skulle skillnaden mellan denna

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägare-corps' vapenöfningar.

(Forts.)

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermelands följägare-corps' vapen-öfningar.
(Forts.)

summa och 120,000 blott blifva 5,000. Jag frågar då, om icke dessa öfningar skulle kunna anordnas så, att dessa 5,000 kronor skulle kunna besparas, isynnerhet om man inskränker öfnings-tiden till 5 dagar. Det är ju många år som öfningarne icke varat längre än 5 dagar, ehuru de på senare åren blifvit utsträckta till 6 dagar. Om nu dessa prisförhållanden skulle göra det nödvändigt, hvarför skulle man då icke kunna återgå till 5 dagars öfning, i hvilket fall jag är öfvertygad om, att den tillökning, utskottet föreslår, skulle räcka till för stegrade pris i afseende på proviant och fourage.

Det är det, som utskottet haft till utgångspunkt att söka göra dessa öfningar möjliga. Har det förr kunnat besparas 100,000 à 150,000 kronor om året, så kan det väl ske härefter, då Riksdagen anvisat medel till de ökade kostnader, som blifvit föranledda af prisstegringen. Det är tydligt att man icke behöfver tänka sig att indraga öfningarne eller göra dem omöjliga, men bereda ersättning för de genom prisstegringen ökade utgifterna.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att detta anslag på sätt och vis indirekt kommit att ökas. Förr hade utgifterna till underhåll och reparationer af byggnaderna på mötesplatserna under vissa år utgått med 100,000 kronor, men nu har ju Riksdagen år 1886 anvisat ett särskildt anslag för detta. Således har detta anslag på sätt och vis blifvit höjdt; det är icke att förglömma. Huru jag än ser saken, tror jag, att statsutskottet hållit medelvägen, och om det är sanning, att förut kunnat göras besparingar på anslaget till dessa öfningar, så tror jag det äfven härefter kan göras, ty den förhöjda summan, som utskottet föreslagit, skulle göra samma sak lika lätt och möjlig äfven under de prisförhållanden, som nu äro gällande.

Utskottet har vidare gjort det uttalandet, att det icke torde vara anledning antaga, att de höga pris, som för närvarande gälla, länge skola bibehålla sig. Då dessa öfningar icke skola förekomma före år 1893, så kan det hända, att det kan blifva billigare pris, så att anslaget räcker till. Under sådana förhållanden tror jag det är obehöfligt att anvisa mer än hvad omständigheterna kräfva, och det är därför, som utskottet stannat vid denna siffra af 77,700 kronor. Skulle man räkna mera noga, torde man icke komma upp ens till en så hög siffra, men utskottet har ansett, att man borde afrunda hela anslaget till 1,400,000 kronor, samt att några tusen kronor mer eller mindre icke dervidlag betydde så mycket.

Då jag sålunda tror, att alla skäl tala för en förhöjning till den medelväg, som utskottet föreslagit, är den mest lämpliga, så skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Lasse Jönsson* och *Peterson* i Hamra förenade sig med herr vice talmannen.

Herr Anders Persson i Mörarp: Herr talman! Jag skall liksom den förste talaren alldeles icke förneka, att icke de ifrågasvarande fälttjänstöfningarne äro af vigt och betydelse för vår armé; men jag vill på samma gång hafva uttalat det, att det icke finnes några öfningar, som af dem, hvilka hafva skyldigheten att underhålla rustning och rotering, mottagas med mera antipati än de ifrågasvarande. Det kommer sig naturligen helt enkelt deraf, att dessa öfningar blifvit förlagda till en tid, då det är ofantligt svårt för såväl jordbrukaren att vara af med arbetare, som för knektarne att uppoffra den tid, då de kunna förtjena sin högsta dagaflöning. Jag tror att detta är den väsentligaste orsaken, som bidragit till, att man har varit så missnöjd med ifrågasvarande öfningar, från den sidan sedt. Men det finnes äfven andra skäl. Till dessa hör det sätt, hvarpå disciplinen upprätthållits af befälet under öfningstiden. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nämnde, att de summor, uppgående till 9 à 10,000 kronor, som utbetalats i form af skadeersättning under de senaste åren, då fälttjänstöfningarne varit förlagda till Skåne, vore att anse såsom särdeles obetydliga och sade, att utländingar uttalat sin förvåning öfver, att skadeersättningarne kunde stanna inom så ringa belopp. Ja, mine herrar, men så är det också ett allmänt missnöje hos de personer, som lidit skada, deröfver, att de icke fått tillräcklig ersättning för den skada, de verkligen lidit. Det har i det fallet gått så långt, att det helt enkelt stulits t. ex. halm och jag tror på sina ställen äfven hö, hvilket burits bort till lägren mot egarnes bestridande; ja, det har till och med gått ända derhän, att denna lägerhalm, som på ett sådant sätt tagits från egarne, sedermera försålt i akt och mening att inkomsten härför skulle tillfalla statsverket. Men när disciplinen är sådan, är det icke förvånande, om dylika öfningar ses med allt annat än blida ögon.

Det är icke underligt, att man kan hålla skadeersättnings-siffran så låg; ty om man utbetalade den ersättning, som verkligen motsvarade skadan, så tror jag, att man finge sätta siffran betydligt högre. Det anfördes fall i det hänseendet vid frågans behandling i statsutskottet, som voro snart sagt upprörande. Det var der ledamöter, som upplyste om, att det funnits allmogemän, som med gråten i halsen kommit och sagt, att de fått sina sädesäkrar förderfvade, men icke i ersättning fått en fjerdedel af hvad skadan uppgått till.

Nu är naturligtvis frågan, om man bör ställa sig på den ståndpunkten som herr Peter Andersson gjort, den ståndpunkten, som regeringen föreslagit eller den medelväg, som utskottets majoritet förordat. Då jag för min del erkänner nyttan och nödvändigheten af, att armén får deltaga i sådana öfningar, hvarom här är fråga, så har jag inom statsutskottet, oakadt det jag nu framfört var för mig bekant, varit af den meningen, att man bör gå en

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägare-corps' vapen-öfningar.
(Forts.)

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermelands fältjägarecorps' vapenöfningar.
(Forts.)

medelväg på det sätt utskottet gjort, men längre har jag icke lust att gå.

Om motståndare här låta höra sig mot anslaget till ifrågasvarande fälttjenstöfningar, är efter min uppfattning det väsentligaste skälet dertill, att man icke så praktiskt och ordentligt vidtagit de anordningar, som man bort och kunnat göra.

Herr talman, jag skall icke göra något annat yrkande än på bifall till statsutskottets förslag.

Herr Ola Bosson Olsson: Jag har endast några anmärkningar att göra mot den siste talarens yttrande i afseende på den skada, som genom dessa fälttjenstöfningar förorsakats i Skåne. Han sade, att det skulle vara så stor missbelåtenhet med den skadeersättning man der fått. Som jag hade den äran vara en af de uppskattningsmän, som år 1889 skulle värdera de skedda skadorna, vågar jag påstå, att alla de, som fordrade en måttlig ersättning fingo allt, hvad de begärde, och således kunde de ju icke vara annat än nöjda. Jag är öfvertygad om, att herr Anders Perssons anmärkningar äro felaktiga, för så vidt jag vet och så vidt de röra fälttjenstöfningarna år 1889, ty vi gjorde upp skadeersättningen i de personers närvaro, som lidit skada. De fingo göra upp förslag på, huru stor skadan efter deras mening kunde vara, och om man också icke alltid kunde godkänna hvad de begärde såsom allt för öfverdrifvet, så vågar jag likväl för min del försäkra, att det var i högst få fall, som de icke slutligen blefvo fullkomligt nöjda med den ersättning de fingo. Jag hörde hvarken då eller sedan, att några klagomål blifvit framställda.

Hvad slutligen beträffar den siste talarens yttrande att trupperna stulit halm till lägren från personer, som bott i närheten af lägerplatserna, så har jag för min del icke reda derpå. Det gjordes icke några anmärkningar från personer i det afseendet; ty om någon anmärkning blifvit gjord, skulle den utan tvifvel af oss tagits i betraktande. Det är endast detta jag velat säga såsom ett genmål mot den siste talarens påstående; för öfrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Elowson: Den fråga, som nu här är under diskussion, visar enligt mitt förmenande nödvändigheten af, att en förändring i vår arméorganisation med det snaraste vidtages. Det har i regeringens framställning framhållits, att fälttjenstöfningarna äro nödvändiga för staberna och det högre befälet. Jag medger detta så mycket mera, som öfningarna för de särskilda regementena ske på hvarje regementes mötesplats. Det har vidare blifvit sagdt från kompetent håll, att fälttjenstöfningarna voro nödvändiga äfven för truppen. Den meningen underskrifver jag helt och hållet, ty för att kunna möta ett nutida anfall är det icke nog med att hafva trupper, som äro öfvade på exercisfältet, utan det är nödvändigt

att sammandraga regementena till brigader och dessa till större och större truppenheter. Det är således nödvändigt att öfva trupperna och icke endast staberna och befälet.

Men, mine herrar, kan det för att erhålla ett verkligt betryggande försvar vara lämpligt att öfva endast stamtrupperna och låta beväringmanskapet sakna fälttjänstövningar?

Det har icke ifrågasatts, att beväringmanskapet skulle deltaga i dessa öfningar. — Men om några trupper borde få vara med om dylika öfningar för att sedan bättre kunna bidra till landets försvar, så borde det för visso vara beväringen. Nu är emellertid förhållandet sådant, att man ej tyckes kunna ifrågasätta ens, att beväringstrupperna skola vara med. Detta häntyder på, att man måtte tänka på att öfvergifva systemet stam och beväring och skaffa sig en homogent sammansatt armé, hvilken sedan kan deltaga i de fälttjänstövningar, som kunna pröfvas af omständigheterna erforderliga.

Då emellertid det torde vara nödvändigt att anvisa något anslag för dessa öfningar till upprätthållande äfven af stammens duglighet, vill jag förena mig med dem, som förordat statsutskottets hemställan.

Jag anser att fälttjänstövningarna äro synnerligen viktiga och nödiga, och jag skulle gerna biträda Kongl. Maj:ts förslag, om jag hade någon förhoppning, att beväringen skulle få vara med. Men då detta icke är i Kongl. Maj:ts proposition omnämndt, inskränker jag mig att yrka bifall till utskottets förslag, och detta under uttalande af den förhoppning, att vi snart måtte komma från det system vi hafva till ett annat mera betryggande, der fälttjänstövningar kunna anordnas på ett mera rationellt sätt.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! Jag har endast begärt ordet för att yttra mig något med anledning af den meningskiljaktighet, som uppstod mellan herrar Ola Bosson Olsson och Anders Persson i deras anföranden i denna för landet viktiga fråga.

Jag betvivlar icke det ringaste, att herr Ola Bosson Olssons uppgifter om den erfarenhet, han haft såsom värderingsman vid fälttjänstövningarna år 1889, äro fullkomligt rigtiga, eller att ingen anmärkning mot skadeersättningarna förekommit, utan alla, enligt hans uppgift, voro fullkomligt nöjda. Men å andra sidan kan jag äfven vitsorda sanningen af uppgifterna om de förhållanden, hvilka kommit till herr Anders Perssons kännedom angående hvad som tilldragit sig vid en annan fälttjänstövning längre ned i södra Skåne.

Dessa af herr Anders Persson meddelade uppgifter äro dock fullkomligt rigtiga. Jag var i tillfälle att vara vittne till dessa fälttjänstövningar, då trupperna lägrat sig vid Hyby, och jag kan intyga, att då de lägrat sig der, så gick det som en ström af manskap bort till en enkas gård, från hvilken man bortförde en stor halmstack, som låg der på platsen, och sedan kom enkan gråtande

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarcorps' vapenövningar.
(Forts.)

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermånds fältjägarecorps' vapenöfningar.
(Forts.)

in till arrendatorn af prestgården och meddelade, att man från henne släpat bort en hel stack. Huru skadeersättningarna sedan beräknades, har jag ej någon kunskap om, men jag fick efteråt kännedom om, att någon ersättning till enkan icke kunde komma i fråga. Ty stacken ansågs visst icke vara använd för sjelfva arméns behof, utan hon fick vara utan.

Sådana handlingar vittna om dålig disciplin och ordning.

Eftersom jag har ordet, skall jag be att få tillägga några ord med afseende på ett par omständigheter, som jag gerna skulle önska, att man toge någon hänsyn till. Jag menar då först och främst den allmänt kända *öfveransträngning af både hästar och manskap*, som är en följd af de hastiga förflyttningarna af trupperna från en plats till en annan, då ofta våldsamma åtgärder vidtagas. Jag tror för min del, att man skulle hafva precis samma nytta af öfningarna, om dessa förflyttningar skedde något lugnare, än hvad nu är förhållandet. Det händer ofta, att ända till 10 % af hästarne komma mer och mindre skadade åter till rusthållarne, och detta förorsakar dem en *oerhörd kostnad*. Jag var vid den omnämnda öfningen i tillfälle att se *hästar stupa af öfveransträngning*, en blef liggande på platsen och dog inom några dagar. Sådant förmodar jag skulle utan svårighet kunna förekommas, om god vilja blott förefunnes.

Vidare tror jag, att man vid skadeersättningen icke alltid tar all skada med i beräkningen, utan att åtskilliga fält blifva mer eller mindre nedtrampade, utan att man tar hänsyn dertill. I statsutskottet var jag i tillfälle höra följande händelse omtalas af en person, som varit chef för en större afdelning af krigshären. Det hade inträffat vid en fälttjenstöfning, att ett regemente vid en hastig manöver ville taga vägen genom ett stort sädesfält. Då sprängde en adjutant fram och erinrade truppchefen, att man borde verkställa rörelsen på ett annat sätt för att icke åstadkomma för stor skada; man hade nemligen bestämt, att *sädesfält* och *trädgårdar* skulle betraktas såsom sjöar. Men befälhafvaren svarade då: »*Vi ha ju lärt att simma, vi simma igenom.*» Det blef en vacker simning detta, mine herrar, då man trampade ned ett så stort sädesfält utan den ringaste nytta, men väl till stor skada i *många afseenden*. Numera har tiden för fälttjenstöfningarna blifvit framflyttad, så att mindre skada sker, men enligt mitt förmenande bör större *försigtighet* och *sparsamhet* med *allmänna* medel företagas just genom den beräkning, som bör ske vid framryckandet med trupperna. Jag förmodar, att man lika väl kunnat verkställa rörelserna på ett annat sätt och i så fall besparat *åtskilliga tusentals kronor*; öfningen hade nog blifvit lika praktisk och lika bra ändå.

Det var blott detta, herr talman, jag velat nämna; för öfrigt yrkar jag bifall till statsutskottets förslag.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Jag vill endast tacka för de upplysningar den siste talaren lemnade, ty de illustrera bäst nödvändigheten af fälttjänstöfningarnas förläggande till hösten. Jag känner mycket väl igen den der historien om »simningen», men tilldragelsen inträffade under den äldre tiden, då man försökte hålla fälttjänstöfningarna på sommaren under den vanliga mötestiden. Dessa sädesfält skulle, såsom talaren nämnde, föreställa sjöar, och det var vid ett sådant tillfälle som en bataljonschef fälde det der yttlandet och lät truppen marschera igenom ett sädesfält. Det var naturligtvis alldeles origtigt af honom; och det är just för att slippa dylikt som man numera vill förlägga dessa öfningar till hösten, men det kan naturligtvis ej ske utan särskilda kostnader. Historier sådana som denna styrka alltså endast behovet af dessa öfningar.

Angående höjning af anslaget till indelta armens och Vermlands fältjägar-corps' vapenöfningar.
(Forts.)

Att, såsom herr Ola Bosson Olsson nämnde, man allmänt varit belåten med skadeersättningarna, åtminstone vid de senare fälttjänstöfningarna, är fullkomligt riktigt. Det tillgår dervid just som han nämnde: man går omkring på fälten med plånboken i hand och gör upp skadeersättningarna på stället. Visserligen fins det personer, som begära högre skadeersättning, än hvad som torde vara skäligt, såsom ju i allmänhet ej är alldeles ovanligt i handel och vandel, men på det hela taget äro alla belåtna, och högst få klagomål förekomma.

Herr Ola Bosson Olsson: Blott några ord! Jag vill endast mot en talare på skånebänken, herr Nils Nilsson, erinra, att han ej borde hafva sammanblandat två olika fälttjänstöfningar. Jag talade endast om den sista fälttjänstöfningen i Skåne, och det var rörande den jag yttrade mig och vågar ytterligare påstå, att det stora flertalet, som vid densamma lidit skada, fingo denna till sin belåtenhet ersatt samt underrättades om att, derest de icke voro fullkomligt nöjda med ersättningen, de angående densamma egde rätt att å vederbörlig ort söka rättelse, men mig veterligen hafva ej några sådana klagomål förekommit.

Således anser jag mitt förra yttrande hafva varit fullkomligt riktigt och icke rubbas af hvad herr Nils Nilsson anförde om en fälttjänstöfning, som skett några år förut. Denna har jag ej yttrat mig om, och den har jag i detta hänseende icke någon reda på, utan mitt yttrande gälde endast fältmanövern år 1889.

Herr Andersson i Högkil: Med anledning af de yttranden, som fälts om att alla, som lidit skada vid ifrågavarande fälttjänstöfningar, fått denna skada fullt ersatt, anser jag mig böra lemna den upplysningen, att enligt arbeförvaltningens räkenskaper många personer förgäfvos sökt att få skadan uppskattad af den för sådant ändamål tillsatta nämnd. När de sedermera på egen

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar.

(Forts.)

bekostnad låtit kompetenta personer uppskatta skadan, hafva de slutligen blifvit tillerkända 50 % af det belopp, hvartill skadan uppskattats.

I afseende på saken i öfrigt ber jag få uppläsa 3 à 4 rader ur den bok, jag har i handen. Det heter der i ett statsutskotts-betänkande från 1885, att »det icke kunde anses medföra en nytta, som motsvarade kostnaden, att årligen öfva den indelta arméns manskap, som under en följd af år deltagit i samma öfningar och då framstående fackmän åtskilliga gånger offentligt erkänt det föga gagn i militäriskt afseende, som kan vinnas med den äldre soldatens årliga öfningar», så hemstälde statsutskottet, att anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar skulle nedsättas till 1,000,000 kronor. Bland dem, som underskrifvit detta uttalande, befann sig äfven nuvarande herr vice talmannen, hvilken äfven 1888 uti en reservation yrkade, att anslaget skulle nedsättas med 302,000 kr., men nu yrkar att anslaget skall *höjas*. Det kan dock icke falla mig in att klandra honom för den saken, ty det kan ju vara så, som det häri kammaren stundom heter i dylika fall, att man blir klokare med åren.

Herr Nilsson i Skärhus: Jag beklagar att herr Ola Bosson Olsson missuppfattat mig. Jag begärde ordet förra gången just med anledning deraf att herr Anders Persson och herr Ola Bosson Olsson tycktes motsäga hvarandra, och jag sade i början af mitt anförande, att herr Ola Bosson Olsson varit värderingsman vid den *senaste* fälttjenstöfningen, men att herr Anders Persson troligen — ehuru jag ej kunde veta det med säkerhet — syftat på den fälttjenstöfning, som hölls i södra Skåne några år förut. Då jag der var ögonvittne till ett liknande förhållande, som det Anders Persson anført, så ville jag endast bringa detta till kännedom för denna kammare. Jag kan sålunda ej förstå, huru herr Ola Bosson Olsson kan hafva någon anledning att vara missbelåten med mitt uttalande, jag ville ju endast söka förebygga ett missförstånd från hans sida mellan honom och herr Anders Persson. Herr talman, det var endast denna upplysning jag nu ville meddela.

Herr Bengtsson: Jag hade icke ämnat att begära ordet i denna fråga, men då ett par kamrater på skånebänken här hafva kommit litet i delo med hvarandra, kan jag icke underlåta att uttala, hvad jag sjelf erfarit vid en fälttjenstöfning.

Herr Anders Persson i Mörarp sade, att det icke var så helt med den der värderingen, och att icke hvar och en fått full ersättning för sina förluster; herr Ola Bosson Olsson åter påstod, att den kommission, som uppskattat skadan, föreslagit full ersättning åt hvar och en för den skada han lidit.

Då det var fälttjenstöfning nere i Skåne, var jag en bland dem, som fick trupper lägrade på mina egor, nemligen på en egen-

dom jag innehade på arrende. Både jag och en granne till mig hade satt upp halmstackar ute på marken, hvilka togos utan tillåtelse; jag hade en stack med halmen efter cirka 70 lass hvete. Då kommer grannen till mig ett par timmar efter det truppen slagit läger och säger, att det ej fans någonting alls kvar af våra halmstackar, utan att det var alldeles som det varit bortblåst alltsammans. Men icke nog med det: der stod också en sädesstack, täckt med halm. Jag vet icke, om herrarne hafva kännedom om huru vi sätta upp säden i stackar och täcka den med halm för att bevara säden. Allt nog, de hade icke blott burit bort halmstacken, utan de hade äfven från sädesstacken tagit bort halm-betäckningen nedtill och rifvit bort halmen på sidorna så långt upp de kunnat nå. Jag anmälde förhållandet för ett befäl, som låg inqvarteradt i prestgården; han sade att han icke hade reda på saken, men att han skulle utsätta vakt. Det skedde, och sedan togo de icke något mera. Men hvar kommissionen, som skulle tillerkänna mig ersättning, blef af, vet jag icke, ty jag såg aldrig till densamma. Jag fick heller ingen ersättning för halmen. Men icke nog dermed; då trupperna voro resta, kom en hemmansegare ifrån en annan socken och samlade upp halm. Jag frågade då, om det var meningen att köra bort densamma. Ja, svarade han, jag har köpt den af en del utaf befålet. Jag sade till honom, att jag hade ingenting vidare emot, att militären tagit sig litet lägerhalm, men att man sedermera sålt den för att köras bort, protesterade jag emot. Följden blef att jag fick behålla halmen. Det enda var, att jag nödgades samla i hop den. Jag har blott velat säga detta för att skilja på den tvist, som uppstått mellan herrar Ola Bosson Olsson och Anders Persson, och har velat lemna den upplysning, att saken verkligen förhållit sig så, som af den sistnämnde blifvit påvisadt. Dessutom körde de öfver en åker, besädd med vicker, på omkring två tunnland; den blef nedtrampad ungefär till hälften. Jag fick icke heller någon ersättning derför. Kommissionen kom icke. Om jag hade sökt, hade jag kanske fått ersättning, men jag ansåg icke att det lönade mödan. Så kan det emellertid tillgå vid dessa fälttjenstöfningar.

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermelands fältjägare-corps' vapenöfningar.

(Forts.)

Herr Persson i Stallerhult: Allt sedan införandet af ifrågasvarande fälttjenstöfningar, såsom nära nog årligen återkommande, har en ytterligare icke obetydlig börda lagts på rust- och rotehållare derigenom, att vid rekryteringen man alltid måste betala högre lön till soldaten, derför att tienstgöringen blifvit allt mera ansträngande. Detta har vållat att den lindring, som rust- och rotehållare fått genom de trettio procenten, blifvit nästan utan betydelse, emedan denna erhållna lindring åtgår till de högre löneförmånerna. Det vore en fördel, om dessa fälttjenstöfningar kunde uppskjutas, till dess att försvarsfrågan blifvit löst, så att omkost-

Angående höjning af anslaget till indelta armens och Vermelands fältjägarecorps' vapenöfningar.
(Forts.)

naderna därför blefve mera rättvist fördelade än för närvarande är fallet.

Den egentliga fråga, som under senare delen af diskussionen sysselsatt kammaren, är frågan, huru vida den skada, som fälttjenstöfningarna förorsakat jordegare, har blifvit ersatt till dess verkliga belopp. Jag för min del kan, när jag läser anförandet till statsrådsprotokollet, icke fatta, att det är fråga om att betala den med dess fulla värde; ty dessa fälttjenstöfningar anordnas, heter det, »med bestämdt syfte att gifva en trogen bild af det verkliga kriget»; men skola de utgöra en trogen bild af det verkliga kriget, så är det ju icke meningen att man skall få betaldt, utan låta sig nöja med den förlust man lider, när kriget går fram. Hvad beträffar den sista fälttjenstöfningen inom Skaraborgs län, så tror jag att skadan icke heller der blifvit ersatt till dess fulla värde, utan de hafva fått möjligen till och med under den siffrå, herr Andersson i Högkil nämnde. Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Andersson i Lyckorna: Det var med anledning af herr Ola Bosson Olssons yttrande jag begärde ordet, då han nemligen sade, att, så vidt han visste, hade han såsom ledamot af den kommission, som skulle värdera de skador, som förorsakats genom fälttjenstöfningarna i Skåne år 1889, icke förnummit något klagomål. Jag för min del får då säga, att det är godt och väl. Men den, som haft tillfälle att efteråt höra mångas mening om detta, vet, att det är icke så helt med den saken, att alla de som lidit skada skulle varit nöjda. Men att herrar värderingsmän gjort det bästa, som enligt deras uppfattning kunnat göras, vill jag icke förneka. Men, mine herrar, det kan vara många särskilda förhållanden här vid lag. Nämnden kan t. ex. anse, att ett öfverkördt rotfruktsland är bibehållet lika väl, äfven om det är delvis svart. Ty de säga: »hvad gör väl det? Rotfrukterna stå dock qvar i jorden.» Men, mine herrar, den som är jordbrukare bör veta sanna förhållandet. Det fans icke på så nedkörda och förtrampade ställen vid upptagnings-tiden (i slutet af oktober) så mycket qvar af rotfrukter der, som jag kan taga i min hand. Men hvad blef följden? Jo, följande är fick jag endast liggsäd på så beskaffade ställen, emedan det blifvit öfvermått af växtkraft till följd deraf att rotfrukterna förtrampats och följaktligen ruttnat. Sedan vill jag nämna: så mycket, som blifvit förtrampadt, kan möjligen hvar och en göra räkning på att få ersatt; men annat är med den del, som manskapet rycker upp för att dermed fodra hästar. Om man säger: »Ni ha rätt att trampa ned, det kan icke undvikas, men ni ha icke rätt att rycka upp», så svarar man: »Ja, hvad gör det? Ni får ju betaldt för skadan.» Men nämner jag detta för kommissionen, så säger den: »Vi hafva icke med den saken att göra, utan endast med det, som blifvit nedtrampadt»; då hafva de, enligt sin upp-

fattning, uppfyllt allan rättfärdighet. Men att en klöfvervall nedtrampas, »ja, det gör mindre till skada, ty det som är kvar frodas dess bättre.» Att värdera en skada efter en sådan uppfattning anser jag mindre lämpligt. När det begärdes ersättning för nedrifna gårdesgårdar, fick man höra någon gång sägas: »Ni gjorde bättre i att använda tiden till att lägga upp edra gårdesgårdar än att komma och klaga och begära ersättning.» Ja, det torde hafva ansetts för en sådan småsak, att det ej var värdt någon ersättning. Men den som lidit skadan har icke funnit det vara så. Derför tror jag, att ju färre sådana öfningar hållas, desto bättre är det för allmogen. Jag har icke något annat yrkande att göra än om bifall till statsutskottets förslag.

Angående höjning af anslaget till indelta armens och Vermlands fältjägare-corps' vapenöfningar.

(Forts.)

Herr Ola Bosson Olsson: Till följd af herr Bengtssons insinuation emot mitt yttrande, huru förhållandet var med de halmstackar, hvilka tillhörde honom och andra, som af trupperna blifvit tagna till lägerhalm vid fältmanövern i södra Skåne, om jag rätt minnes 1884, så vill jag endast fästa uppmärksamheten derpå, att hans yttrande måste hafva afsett den fälttjenstöfning, som egde rum å den af mig senast omnämnda tid; hvilken icke, hvad beträffar uppskattning af lidna skador, bör sammanblandas med den höstmanöver, som förekom i Skåne år 1889. Jag har aldrig talat om mer än den sistnämnda fältmanövern. Hvad som skett vid föregående manövrer i Skåne, rörande uppskattning och ersättning af lidna skador, har jag ingen närmare reda på.

Nu skall jag med några ord bemöta den siste talaren, herr Olof Andersson i Lyckorna. Han sade, så vidt jag rätt kunde fatta hans ord, att några kanoner hade kört öfver ett mindre rotfruktsland på hans egor, samt att kavalleri och infanteri äfven hade passerat deröfver.

Efter båda dessa senare uppgifna truppslags passage syntes inga spår och ännu mindre någon föröfvad skada, men väl efter de förutnämnda kanonerna, som hufvudsakligen hade följt en så kallad vändningsrygg och der sönderkrabbat en del rotfrukter, men den föröfvade skadan var ringa och långt ifrån så stor, som talaren orimligt uppgaf, nemligen att jorden var svart, och att der fans icke så mycket kvar, som han kunde hålla i sin hand; antagligen menade han der kanonerna gått fram, men äfven med denna mening var öfverdriften allt för stor. Jag skulle ogerna berört detta förhållande; men jag anser mig skyldig att nämna, att det förundrade både mig och aflidne Sven Nilsson i Efveröd jemte domänintendenten Borgström och ledamoten i första kammaren kronofogden Eneroth, som också voro värderingsmän, att finna, hvilken orimligt stor ersättning som Olof Andersson, i anseende till hans samhällsställning, kunde begära i förhållande till skadan, hvilket gjorde att vi icke kunde bifalla en så obillig begäran. Vi följde så väl i detta som andra fall vår öfvertygelse utan afse-

Angående höjning af anslaget till indelta arméns och Vermlands fältjägarecorps' vapenöfningar.

ende till person och kamratskap. Olof Andersson fick af oss samma underrättelse som några få andra personer, hvilka begärde en större skadeersättning, än som kunde lemnas, att, derest han icke vore med vårt åtgörande nöjd, han hade att i laga ordning söka rättelse. Och då han icke gjort detta, så antager jag på goda grunder, att han var nöjd med den ersättning han fick, fastän han begärt flera gånger så mycket som han erhöll.

Herr Andersson i Lyckorna: Herr Ola Bosson Olsson säger, att det var blott två kanoner, som kördes öfver mina egor. Jag vill då säga, att det var, om jag mins rätt, sju, med dertill hörande ammunitions- och många trossvagnar, dertill mycket kavalleri och infanteri, som redo och gingo deröfver, nedtrampade bete och nedrefvo mycket gärdesgårdar. För min del anser jag det ej vara en så obetydlig sak, som herr Ola Bosson Olsson framställt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 4.

Bifölls.

Punkten 5.

Mom. a).

Bifölls.

Angående höjande af anslaget till försvarsverket till lands i allmänhet.

Under *mom. b)* hemställde utskottet, att, för beredande af ökade tillgångar till anskaffande af förbrukningsammunition till det nya geväret m. m., anslaget till försvarsverket till lands i allmänhet eller arméförvaltningens departement måtte förhöjas med ytterligare 100,000 kronor.

I fråga härom anförde:

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Ehuru det icke är någon reservation bifogad betänkandet i fråga om detta utskottets förslag, skall jag dock be att få framhålla de skäl, som talat för, att Kongl. Maj:t föreslagit 200,000 kronor. Jag kan för min del ej vara med om utskottets åsigt, att samma skäl kunde anföras för anslagets nedsättning till 100,000 kronor. Generalfältygmästaren har begärt 322,000 kronor. Men

då han tillika på förfrågan upplyst, att under nästa år man icke kan räkna på att få utlemnade mer än 38,000 af de nya gevären, d. v. s. för 3 fördelningar eller halfva armén, så har Kongl. Maj:t ansett, att under det året någon besparing af ammunitionskostnader kunde göras. Om man nemligen beräknar kostnaden för artilleriets ökade skottantal till 40,000 kronor, vidare 27,000 kronor för andra ordinarie anslag och derjemte tager hälften af den summa, 255,000 kronor, som generalfälttygmästaren föreslagit i och för ökningen af infanteriammunitionen, erhåller man en summa af omkring 200,000 kronor. Det finnes verkliga skäl för denna summa; det kan man icke anföra för en nedsättning till 100,000 kronor. Jag ber att få framhålla, att hufvudsaken för infanteriet är att i händelse af krig kunna skjuta fienden. Nu är dock icke fråga om att öka skottantalet, ehuru detta visserligen är ringa — för stamsoldat 40 skott om året, för beväring 16 skott första året och 32 det andra. Det är fråga derom, att ammunitionen till de nya gevären blir dyrare. Detta är nu något, som icke kan hjälpas. Så är förhållandet i alla länder. Firmor från Tyskland och Belgien hafva erbjudit sig att tillverka ammunition för svensk räkning — i allmänhet för ett durchschnittpis af 11 öre. Det är samma pris, som generalfälttygmästaren anmält vara nödvändigt i fråga om mobiliseringsammunition. För ifrågavarande behof har han förklarat, att man kunde nöja sig med 9 öre, enär hylsorna kunde användas om igen. Att nu denna ammunition är dyrare, är, som nämndt, något som icke kan hjälpas. Det beror bland annat på kulans beskaffenhet. Den ytterst stora hastigheten af 2,000 fot i sekunden, den hastiga stigningen — den skall rotera mycket skarpt — gör att man icke kan skjuta med vanlig blykula. Den slites af utaf bommarna. Man måste därför omgifva kulan med en mantel af stål eller nickelkoppar eller dylikt. Denna mantels tillverkande och fastsättande kostar penningar. En 1867-års patron undergår, innan den blir färdig, i fabriken ungefär 40 operationer; men innan en patron af den nya sorten blir färdig, erfordras ej mindre än 85 operationer — således mer än dubbelt. Hvar och en, som haft med mekaniska verkstäder att göra, vet mer än väl, att ju flera operationer en bit skall gå igenom, desto dyrare blir den; materialkostnaden är det minsta. Jag upprepar: det är icke fråga om att öka ammunitionen — generalfälttygmästaren föreslår visserligen en liten ökning, men den faller egentligen på skjutskolan — utan det är endast fråga om, att truppen skall få skjuta lika mycket, ehuru ammunitionen måste blifva dyrare. Kan icke truppen få skjuta lika mycket, så blir den försämrad. Detta till försvaret för Kongl. Maj:ts förslag, att 200,000 kronor måtte beviljas.

*Angående
höjande af an-
slaget till för-
svarsverket till
lands i allmän-
het.*

(Forts.)

Herr vice talmannen Danielson: Äfven i denna punkt skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Angående
höjande af an-
slaget till för-
svarsverket till
lands i allmän-
het.
(Forts.)

Som herrarne torde finna af betänkandet, har Kongl. Maj:t begärt en förhöjning i nu ifrågavarande anslag med 40,000 kronor för att bereda 32 fältbatterier ytterligare 100 skott pr batteri och skjutskolan ytterligare 800 skott. Utskottet har ansett, att denna begärda förhöjning borde i någon mån bifallas.

Tillika har utskottet ansett, att de 27,379 kronor, som förekomma å olika titlar, nemligen titeln I artilleriförråden, titeln IV artilleriregementena, titeln XI rese- och traktamentskostnader och titeln XII transportkostnader, äfven hafva berättigande för sig. När man nu lägger tillsammans 40,000 kr., 27,379 kr. samt ytterligare höjer anslaget till denna ammunition med 32,621 kr., så uppgår summan till jemnt 100,000 kr. Då nu Kongl. Maj:t sjelf sagt, att de nya gevären icke skola komma att användas till öfning år 1893, så ansåg utskottet, att det föreslagna beloppet skulle vara fullt tillräckligt. För att emellertid icke i något afseende binda Kongl. Maj:t vid de föreslagna specialbeloppen, så ville utskottet ej i afseende på dessa göra något uttalande, utan har höjt summan med jemnt 100,000 kr., på det att Kongl. Maj:t måtte blifva i tillfälle att der behofvet var störst lägga mer, och kanske på ett annat ställe mindre. Hufvudsaken var emellertid, att summan räcker till de ifrågavarande beloppen, medan å andra sidan Kongl. Maj:t har rättighet att röra sig inom denna summa.

Detta är nu i korthet skälet, hvarför utskottet ansett, att beloppet borde nedsättas så som utskottet föreslagit, medan på samma gång det föreliggande behofvet skulle kunna nöjaktigt tillgodoses. Och särskildt borde väl i detta fall artilleriet känna sig belåtet, som kan få 100 skott mera på hvarje batteri.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Bratt: Det är alldeles riktigt, som herr vice talmannen anmärkt, att det finnes för något mer än 32,600 kronor förbrukningsammunition till disposition, sedan de andra behofven fylts. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att general-fältygmästaren anmält behofvet vara 255,000 kronor, och detta behöfdes för att kunna tillverka den ammunition, som skall användas 1894. Det är sant, att de nya gevären icke torde komma till allmänare bruk inom liniearmén förrän 1894, men den ammunition, som skall förbrukas 1894, måste naturligtvis tillverkas under år 1893, och det är därför detta större anslag behöfves. Nu blir förhållandet det, om utskottets förslag bifalles, att man blott kan tillverka en obetydlig del af den ammunition, som behöfves 1894, derest man icke lånar af anslaget till mobiliseringsammunition för att dermed fylla behofvet. Jag vet icke, om de myndigheter, som hafva att afgöra denna fråga, komma att fatta ett sådant beslut, men det blir den enda möjligheten, om armén under 1894 skall få den öfning med det nya geväret, som Kongl. Maj:t bestämt.

Jag har icke mycken utsigt, att Kongl. Maj:ts förslag skall gå igenom, då mot utskottets hemställan få reservationer äro gjorda, och jag skall därför icke göra något yrkande. Men jag har icke kunnat underlåta att påpeka, att följden af bifall till utskottets förslag blir den, att armén 1894 icke får öfva sig med detta gevär, och om den icke får öfva sig att skjuta med gevären, så vet jag sannerligen icke, hvad den skall med de nya gevären.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Kongl. Maj:t hade i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att, med godkännande af förslaget, att sammanlagda inqvarterings- och servisersättningen till underofficerare med vederlikar, som för närvarande vore berättigade till dylik ersättning, måtte, utan ändring af servisersättningens nuvarande belopp, bestämmas att från och med innevarande års början utgå till underofficerare med vederlikar vid i Stockholm förlagda, ej till Stockholms garnison hörande regementen och corpser med 200 kronor, till dylika tjänstemän vid i Göteborg garnisonerade regementen och corpser med 190 kr. 50 öre och till öfriga till inqvarteringsersättning berättigade underofficerare och vederlikar med 96 kronor, höja anslaget till inqvarteringskostnader, nu 113,000 kronor med 20,000 kronor till 133,000 kronor.

Ang. höjning i anslaget till inqvarteringskostnader.

Utskottet hemställde emellertid, »att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas,

att, med godkännande af förslaget, att sammanlagda inqvarterings- och servisersättningen till underofficerare med vederlikar, som för närvarande äro berättigade till dylik ersättning, må, utan ändring i servisersättningens nuvarande belopp, bestämmas att från och med innevarande års början utgå till underofficerare med vederlikar vid Göteborgs garnisonerade regementen och corpser med 140 kronor och till öfriga utom Stockholm och Göteborg förlagda, till inqvarteringsersättning berättigade underofficerare och vederlikar med 70 kronor, för år 1893 höja anslaget till inqvarteringskostnader, nu 113,000 kronor, med 10,000 kronor till 123,000 kronor.»

Efter uppläsandet häraf anförde:

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Det ifrågavarande anslaget är helt litet, och jag anhåller, att herrarne måtte bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Skilnaden mellan Kongl. Maj:ts och utskottets förslag är icke så stor, som man skulle tro eller som siffrorna synas angifva.

Ang. höjning i
anslaget till
inquarterings-
kostnader.
(Forts.)

Ty i Kongl. Maj:ts förslag är äfven inbegripet en förhöjning af 7,000 kronor, på grund af att detta förslagsanslag årligen öfverskrides med ungefär nämnda belopp, och det är ju icke riktigt, att ett förslagsanslag ovilkorligen måste öfverskridas, utan när så inträffar, så bör man höja budgeten, så att man icke kommer med falsk budget. Om dessa 7,000 kronor icke beviljas, så kan det ju på sätt och vis göra detsamma, ty de måste ju i alla fall utgå, men riktigast är det dock att uppföra dem på budgeten, då ju eljest förslagsanslaget måste öfverskridas.

Hvad de öfriga 3,000 kronorna beträffar, som utgöra skillnaden mellan Kongl. Maj:ts förslag och utskottets, så kunna de uppdelas i tre delar.

Först och främst är det fråga om att höja inquarteringsersättningen med 50 kronor för en del underofficerare i Stockholm. Som herrarne torde veta, betalar Stockholms stad inquarteringsersättning för de 4 gamla regementena, nemligen gardena och artilleriet, och Kongl. Maj:t har ingått till Stockholms stadsfullmäktige med begäran om förhöjning af detta anslag. Stockholms stadsfullmäktige, som känna till de förhållanden, under hvilka underofficerarne lefva, hafva beviljat en förhöjd ersättning för 122 underofficerare, uppgående till 6,300 kronor. Nu är frågan, om icke staten bör bevilja en motsvarande förhöjning med 50 kronor i inquarteringsersättningen åt de återstående, till ett antal af 18 uppgående underofficerare med sammanlagdt 900 kronor. Om så ej sker, hvad skall då först och främst staden säga? Och hvad skola dessa 18 underofficerare säga, då staten ej vill gå med på att höja deras inquarteringsersättning med 50 kronor, under det att deras kamrater, för hvilka Stockholms stad betalar inquarteringsersättning, erhålla denna förhöjning. Icke torde de kunna begripa rättvisan af ett sådant förhållande. Och jag får säga, att jag tycker att det vore egendomligt, om icke Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt skulle bifallas.

Den andra delen af anslagsförhöjningen gäller Göteborg. Den för vid det der förlagda regementet anställda underofficerare föreslagna förhöjningen har af statsutskottet nedsatts med 50 kronor. Hvad som dessa underofficerare behöfva om ett par år är emellertid icke mycket. Det bygges nu i Göteborg en stor kasern, hvarjemte vid den för regementets räkning inköpta egendomen Qviberg äfven åtskilliga af underofficerarne kunna erhålla inquartering in natura uti äldre hus. På grund deraf tror jag icke att det är mer än på sin höjd 20 stycken, som skola hafva inquartering i kontant, och för dessa uppgår då förhöjningen till 1,000 kronor, hvilket ju är en relativt obetydlig summa.

Den tredje afdelningen utgöres af de undefofficerare, som äro förlagda i Malmö, Östersund m. fl. städer, och de skulle enligt statsutskottets förslag erhålla 70 kronor om året i inquarterings-

ersättning. Jag tror, att det skall blifva svårt för underofficerarne att hyra rum och kök för en summa, uppgående till, om man fråndrager servisersättningen, 12 kronor, icke fullt 60 kronor, eller blott 5 kronor i månaden.

*Ang. höjning
anslaget till
inquarterings-
kostnader.
(Forts.)*

Huru vigtig den förhöjning än kan vara för underofficerarne, för staten är den ännu mer af underordnad betydelse, då det blott gäller ett par tusen kronor. Jag hemställer därför till kamaren om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Liljeholm: Enligt fackmäns samstämmiga utsago hafva underofficerarne en vigtig uppgift att fylla inom armén. Lika allmänt erkännes att deras aflöning, särskildt med för handen varande dyra lefnadskostnader, är alltför knappt tillmätt. Villigt må erkännas, att Riksdagen gjort åtskilligt för att afhjelpa denna brist, men mycket återstår ännu att göra. Med den kännedom, jag har om underofficerarnes ställning vid Göta artilleriregemente, hvilket som bekant är förlagdt i Göteborg, vågar jag påstå, att den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen i denna punkt är förestafvad af billighet och rättvisa. Som herrarne finna af betänkandet, hafva underofficerarne vid Göta artilleriregemente för närvarande 95 kronor 25 öre i inquarterings- och servisersättning om året. Det är alldeles säkert, att man i Göteborg icke kan få ett något så när beboeligt omöbleradt ungarlsrum för mindre än 140 kronor om året, och detta är just hvad utskottet föreslagit. Men nu är förhållandet i allmänhet det, att dessa underofficerare äro gifta, hvilket ju icke kan förmenas dem, och i så fall behöfva de rum och kök, och för en dylik lägenhet få de betala omkring 200 kronor om året. Blir familjen stor, behöfvas 2 rum, och för en sådan lägenhet måste man betala minst 325 à 350 kronor.

På dessa skäl jemte många andra samt för att det snart måtte blifva bättre ordnad i förevarande hänseende, skall jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Vid Göta artilleriregemente händer det ganska ofta, att underofficerare afgå från regementet och taga anställning vid poliscorpsen, der de få nästan dubbelt så stor aflöning som vid regementet. Derigenom förlorar regementet många af sina bästa krafter. Jag hör alls icke till dem, som vilja vara med om höga anslag till hvilket ändamål som helst, men i föreliggande fall anser jag billighet och rättvisa fordra det.

På dessa i korthet anförda skäl yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr vice talmannen Danielson: För min del skulle jag alls icke hafva något emot, att man kunde hjälpa alla de små i samhället, men detta är tyvärr nu icke möjligt och kommer troligen icke heller att någonsin kunna ske. Här gäller emellertid nu, huru vida man skall i någon mån förbättra underofficerarnes ställning genom att öka inquarteringsersättningen eller låta

Ang. höjning i
anslaget till
inquarterings-
kostnader.
(Forts.)

det vara såsom det nu är. Utskottet har då ansett, att om man nu på en gång ökade denna inquarteringsersättning med ungefär 50 procent, vore detta för underofficerarne en förbättring, som visserligen icke vore att förakta. Skulle man deremot, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, i ett tag öka med 100 procent, så undrar jag hvart det skulle taga vägen. Man skulle derigenom enligt mitt förmenande tillskapa nya orättvisor, och det blefve då nödigt att i afseende på en hel del andra förhållanden följa efter.

Herr statsrådet upplyste nyss, att inquarterings- och servisersättning för vissa i Stockholm förlagda regementens eller corpsers underofficerare utgår med 150 kronor årligen, deraf 90 kronor utgöra servisersättning. Huru många detta var afsedt för, har *icke* upplysts i den kongl. propositionen. Vi gjorde emellertid förfrågan hos arméförvaltningen, huru det förhöll sig med inquarteringsersättningen i Stockholm och fingo då reda på, hvad äfven utskottet omnämmt, att denna ersättning utgår på nyssnämnda sätt till underofficerarne vid fortifikationen, pontonierbataljonen med faltsignalkompaniet äfvensom Svea trängbataljon. Derom har såsom sagdt den kongl. propositionen emellertid icke lemnat någon upplysning. Men då detta blef känt, ansåg utskottet, att en jemkning visserligen var nödig, men att det dock vore för mycket att på en gång bevilja så stor höjning, som Kongl. Maj:t begärt. Derför har utskottet också ansett, att man borde stanna vid en förhöjning från 95 kronor 25 öre till 140 kronor för underofficerare med vederlikar vid i Göteborg garnisonerade regementen och corpser samt höjning från 48 kronor till 70 kronor för dylika tjänstemän tillhörande utom Stockholm och Göteborg förlagda regementen och corpser. Detta synes mig också vara en rätt väsentlig hjälp åt, om man vill som föregående talare säga, dessa små inom samhället, som nu här talas om. Men icke bör man gå så hastigt till väga, att man tillskapar nya orättvisor, ty om man nu beviljar hela den af Kongl. Maj:t begärda förhöjningen, blir det, som jag redan sagt, sedan nödvändigt att jemka på en mängd andra ställen, som härmed stå i sammanhang.

Herr statsrådet nämnde äfven, att med de begärda 20,000 kronorna afsågs jemväl att fylla en å detta anslag uppkommen brist af 7,400 kronor. Ja, detta är nog sant, men då skulle i alla fall återstå 12,600 kronor, eller vida mer än enligt utskottets åsigt skulle behövas för den nu föreslagna höjningen med 50 procent. Utskottet har stannat vid denna siffra 10,000 kronor jemväl därför att anslaget är af förslagsanslags natur, och om det öfverskrides med några tusen kronor, så är det ju icke så mycket att tala om, men man hinner då få erfarenhet om det verkliga behovet i detta fall.

På dessa i korthet anförda skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, hvilket jag också tror går i den af den siste talaren önskade riktning att hjälpa de små inom samhället.

Herr Andersson från Malmö: I motsats till herr vice talmannen skall jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag tror icke, att någon inom kammaren skall kunna tillvita mig att vilja slösa med statens medel, utan jag har vid alla tillfällen, då sparsamhet kunnat iakttagas, ställt mig på sparsamhetsvännernas sida. Men detta hindrar icke att jag, då verkligt behof förefinnes, vill söka tillfredsställa detsamma.

Beträffande den tjenstemannacorps, som nu är i fråga, tror jag vi alla måste vara öfverens om, att den är svagt aflönad, och dock har man på den ganska stora kraf. För att ej genera den corps de tillhöra, måste de kläda sig ordentligt, bo ordentligt och för öfrigt skicka sig på ett sätt, som är förenadt med ej så få kostnader. Den hyresersättning, som nu af utskottet föreslagits för dessa personer, tror jag i likhet med talaren på göteborgsbanken är alldeles för låg, hvaremot man genom bifall till Kongl. Maj:ts proposition skulle kunna öka den, så att den blefve någorlunda tillfredsställande. Tio kronor i månaden för ett möbleradt ungarlarum anses för billigt i det samhälle jag tillhör, och för 2:ne rum med kök betingas 18 à 20 kronor i månaden. Om en underofficer vill bilda familj, kan han svårigen nöja sig med mindre än en tvårumslägenhet, men då den nuvarande inkvarteringsersättningen icke ens förslår till en ogift underofficer, har den gifte naturligtvis mera svårt för att reda sig med denna ersättning. För min del får jag säga, att denna framställning, som af Kongl. Maj:t blifvit gjord på fjerde hufvudtiteln, är den icke minst behjertansvärda, och får därför på det varmaste an hålla om bifall till densamma.

Ang. höjning i
anslaget till
inkvarterings-
kostnader.
(Forts.)

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts proposition och bifall i stället till denna senare oförändrad; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd, i anledning hvaraf nu skedde uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 6:te punkten af utlåtandet n:r 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å nämnda hemställan i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifallit denna senare framställning.

Omröstningen utföll med 140 ja och 66 nej; hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkterna 7—9.

Biföllos.

Punkten 10.

*Angående
ändring i be-
fördringsgrun-
derna för andre
bataljonsläkare.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att, i ändamål att ordinarie andre bataljonsläkare måtte kunna i tur efter utnämningdagen befordras till förste bataljonsläkare, medgifva, dels att de åt förste bataljonsläkarne beviljade aflöningsförmåner måtte, i den mån de genom nuvarande innehafvarens afgang blefve lediga och derefter framgent, få, utan hinder deraf att beloppen vore å truppförbandens särskilda stater uppförda, användas till aflöning åt motsvarande antal af de till tjensteåldern äldste bataljonsläkare, räknadt från deras första utnämning till ordinarie bataljonsläkare, samt dels att från fjerde hufvudtitelns allmänna besparingar måtte få bestridas den ökning i dagaflöningskostnaden, som genom sådan anordning till äfventyrs någon gång kunde vid de värfvade garnisonerade truppförbanden uppkomma; men hemstälde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

I fråga härom anförde:

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Ehuru jag troligtvis icke heller i afseende å denna punkt har stor utsigt att vinna framgång, vill jag dock framhålla de skäl, som föranledt mig att tillstyrka Kongl. Maj:t att göra denna framställning, och detta så mycket hellre, som jag icke kan förstå annat, än att statsutskottet missförstått sjelfva sakens innebörd.

Flera komitéer hafva varit tillsatta för ordnande af den militära sjukvården och de hafva alla fäst Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på den orättvisa, som ligger i det nuvarande befordrings-systemet för andre bataljonsläkare. Såsom man vet har en andre bataljonsläkare en temligen liten lön af staten; den uppgår endast till omkring 1,000 kronor per år. Derför har han visserligen icke heller mycken tjenstgöring, men han kan i alla fall icke lefva på denna lön, utan han måste egna sig åt enskild praktik. Och ju dugligare läkare han är, desto mera enskild praktik har han, men i samma mån är han också mera fäst vid

den stad, eller i den landsort, der han slagit sig ned. Han kan nemligen icke flytta hvar som helst och få lika stor praktikenast. Till följd deraf har han svårt att söka en 1:sta bataljonsläkaretjänst vid annat regemente, när en sådan befattning blir ledig. Han måste stanna der han är och vänta, tills befordran yppar sig vid det regemente han tillhör. Derigenom händer det understundom, såsom medicinalstyrelsen också har anfört, att somliga mycket dugliga 2:dre bataljonsläkare blifva förbigångna af en hel del yngre kamrater, oaktadt dessa senare i meriter stå långt efter de förre. Hvad beträffar officerarne vid infanteriet, hvilka i regeln äro 43 vid hvarje regemente, så är det ju gifvet att äfven för dem befordran kan ställa sig något olika vid de olika regementena, men dervidlag råder dock en ständigt omsättning. För läkarne deremot, som endast utgöra ett antal af tre på hvarje regemente, kan det dröja ända till tio år, innan tillfälle till befordran uppstår. Kongl. Maj:t har då tänkt sig att denna olägenhet skulle kunna afhjelpas på så sätt, att 2:dre bataljonsläkare finge, utan afseende på placering vid regementen och corpsen, i tur uppflyttas till förste bataljonsläkares grad och lön, en anordning så mycket mer befogad som tjänstgöringen för 1:ste och 2:dre bataljonsläkare är alldeles enahanda. Här i Stockholm går det jembforelsevis lätt för en 2:dre bataljonsläkare att vinna befordran, ty här finnas 5 à 6 1:ste bataljonsläkaretjänster, men i en mindre stad har han ingenting annat att göra än stanna kvar der han är. Vid den nu af Kongl. Maj:t föreslagna uppflyttningen har endast gjorts det förbehåll, att Kongl. Maj:t skulle ega att, efter yttrande af medicinalstyrelsen, i hvarje särskildt fall afgöra, om den till uppflyttning i tur varande 2:dre bataljonsläkaren också kunde anses böra dertill ifrågakomma. Denna uppflyttning skulle således komma att försiggå på alldeles samma sätt som vid befordran af officerare, nemligen efter förut upprättadt förslag. När så är, kan jag icke finna annat, än att de missförhållanden utskottet befarar, skola uppstå i stället för dem, som äro afsedda att afhjelpas, måste bero på en missuppfattning af frågans innebörd. Jag för min del tror, att den föreslagna åtgärden har stora skäl för sig och är öfvertygad att den skulle komma att helsas med glädje af hela militärläkarecorpsen.

Jag hoppas därför att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte vinna kammarens bifall, i synnerhet som den icke föranleder en skillings kostnad för staten.

Herr vice talmannen Danielson: Jag ber om ursäkt att jag äfven vid denna punkt tager kammarens uppmärksamhet ett ögonblick i anspråk.

Såsom herrarne finna, afser förevarande framställning från Kongl. Maj:t en utjemning af de olägenheter, som hittills varit

Ang. ändring i
befordringsgrun-
derna för andre
bataljonsläkare.
(Forts.)

rådande i fråga om 2:dre bataljonsläkares befordran. Men om denna framställning bifalles, skulle det komma att inträffa det förhållandet att på ett regemente skulle kunna finnas två 1:ste och på ett annat två 2:dre bataljonsläkare. Detta har utskottet ansett vara oegentlighet, då på hvarje regementes stat finnes uppförd en lön för en 1:ste och en lön för en 2:dre bataljonsläkare, af hvilka löner den förstnämnda är dubbelt så stor som den sistnämnda. Härtill kommer också att 1:ste bataljonsläkaren har 3 kronor i dagaflöning under det 2:dre bataljonsläkarens dagaflöning utgör endast 2 kronor. Att på ett och samma regemente hafva två 1:ste bataljonsläkare med så betydligt skilda aflöningsförmåner måste väl få anses oegentligt. Detta är en af de olägenheter, som vidlåda förslaget.

En annan olägenhet är att det af medicinalstyrelsen afsedda målet, nemligen en utjemning af de missförhållanden, som nu förefinnas i fråga om 2:dre bataljonsläkares befordran, icke kan nås på grund af det af Kongl. Maj:t gjorda förbehållet att uppflyttningen icke skall ske endast och allenast i tur utan äfven efter beräkning af meriter. Detta vilkor är enligt min tanke fullkomligt på sin plats, ty det kan naturligtvis inträffa, att den 2:dre bataljonsläkare, som på grund af sin ålder är i tur till uppflyttning, i fråga om duglighet står långt efter en något yngre.

Det kan ju hända att den föreslagna anordningen kommer till stånd, men då böra, enligt mitt förmenande, alla dessa löner för 1:ste och 2:dre bataljonsläkare, som nu äro uppförda på de olika regementenas stater, utbrytas derifrån och öfverföras på en särskild för alla regementen gemensam aflöningsstat. Då först kan ifrågavarande befordran ske på sätt Kongl. Maj:t tänkt sig; men så länge de fastställda lönestaterna stå kvar och det icke föreligger något förslag till ändring derutinnan, har utskottet icke ansett lämpligt att den föreslagna anordningen genomföres. Deremot har utskottet tänkt sig att en rättvisare befordran för 2:dre bataljonsläkarne skulle kunna vinnas på så sätt, att man genom att ändra kompetensvilkoren till regementsläkarebefattningarne, gör det lättare för bataljonsläkarne att erhålla en sådan tjänst.

Af hvad jag nu anfört framgår, att jag för min del icke kan godkänna förslaget sådant det nu föreligger. Jag skall dock icke motsätta mig detsamma, om det en annan gång återkommer, bygd på den basis att samtliga regementens aflöningsstater för bataljonsläkarne utbrytas och öfverföras på en gemensam lönestat.

Jag anhåller således om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11.

Bifölls.

Med tillstyrkande af Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, hemställde utskottet under *punkten 12*, att Riksdagen måtte, till anskaffning af mobiliseringsammunition till de nya gevären, på extra stat för år 1893 anvisa ett belopp af 800,000 kronor.

Ang. anslag till mobiliseringsammunition till eldhandvapen.

Efter föredragningen af punkten begärdes ordet af:

Herr Jonsson i Hof, hvilken emot utskottets hemställda anmänt reservation och nu yttrade: Herr talman, mine herrar! När det nu här gäller att bevilja anslag till mobiliseringsammunition för de nya gevären, har jag ansett mig icke kunna underlåta att beröra åtskilliga förhållanden, som stå i starkt samband med denna fråga. Jag vill då fästa uppmärksamheten på de uppseendeväckande rapporter, som sekundcheferna för lifgarderna i höstas afgåfvit, och hvad som sedermera i det fallet har blifvit åtgjort; men jag skall först nämna något rörande hvad som direkt har samband med denna mobiliseringsammunition. I statsrådsprotokollet förekommer en inlaga utaf generalfältygmästaren, deri han beräknar, att vi behöfva mobiliseringsammunition till en mängd af 36 millioner patroner, och denna siffra grundar han derpå, att hvarje man bör vara försedd med 150 skott. Herr statsrådet har icke yttrat sig om hans beräkningssätt, utan endast hemställt om ett anslag på 800,000 kronor, och jag känner icke, huruvida herr statsrådet gillar fältygmästarens sätt att beräkna, men det förefaller mig så egendomligt, detta beräkningssätt, att jag lika fullt måste fästa uppmärksamheten på detsamma. Han har beräknat, som jag nämnde, att det fordras 150 skott per man, och då kommer han till en siffra af 36 millioner. Om vi sedermera dela denna siffra, 36 millioner, med 150, nemligen det antal skott per man, som han har utgått från, så finna vi, att han beräknat, att det skall vara en truppstyrka på 240,000 man. Detta är nog riktigt, ty jag antager, att om ett krig, som jag vill hoppas icke skall komma att utbryta, dock någon gång i alla fall skulle göra det, så får man sätta upp hvarje man, som på något sätt är användbar i detta fall. Men hvad som är egendomligt är det, att då vi icke har anslagit medel till mer än 100,000 gevär af den sort, för hvilken han beräknar, att det skall finnas så och så mycket ammunition, så följer deraf att det ej är gevären utan manskapet som lagts till grund för beräkningen. Jag vet icke, om han har förutsatt, att när detta hundratusental af de nya gevären är fullt, sedermera begäran skall komma om att ytterligare 140,000 gevär af samma modell skola anskaffas. I så fall kan jag förstå hans beräkningar, men han talar i sitt utlåtande ingenting alls derom, och därför måste man förutsätta, att han grundat sin kalkyl på nu befintliga förhållanden. Jag har velat nämna detta i förbigående för att möjligen

Ang. anslag till få någon förklaring på hvad som kan vara meningen i det mobiliserings-ammunition till fallet.

(Forts.)

Hvad nu beträffar det ifrågavarande anslaget, så är det naturligt, att det är beroende på, huruvida man anser och kan antaga, att de fel och brister, som vidlådt både gevären och den nya ammunitionen, som är afsedd att anskaffas, numera blifvit afhjelpa, så att man med trygghet kan anslå de medel, som härvidlag erfordras. Jag har då att följa och se till och draga ut slutsatser ur de rapporter, som i detta fall kommit till Riksdagens kännedom, nemligen dem, som anföras i statsrevisorerens berättelse. Der finner man, att rapporten utaf den ena sekundchefen afgafs den 3 oktober, utaf den andre sekundchefen den 29 oktober och utaf chefen för skjutskolan å Rosersberg den 5 oktober, allt förlidet år. Sedermera kommer en rapport af chefen för infanterivolontärskolan på Karlsborg utaf den 5 november samma år. Nu är det ett faktum, att vid skjutöfningarna hos våra lifgarden, der både den först tillverkade apyritsorten och den andra och den tredje sorten begagnades, åtskilliga slutstycken sprungo, och samma förhållande egde rum vid Rosersberg. Särskildt den ena sekundchefen likasom chefen för skjutskolan å Rosersberg anmärka, att just den nyaste och för bäst ansedda apyriten frestade slutstyckena mest, och det var just vid användande af denna sorts apyrit, som slutstyckena sprungo. Men nu kommer man till det egendomliga i allt detta. Dessa skjutöfningar hafva naturligtvis bedrifvits kort förrän rapporterna aflemnades, och det framgick nu utaf skjutöfningarna vid lifgardena, att slutstyckena sprungo vid begagnande af ifrågavarande ammunitionssorter. Skjutningarna vid infanterivolontärskolan vid Karlsborg skedde, ehuru rapporten afgafs den 5 november, så vidt jag kan finna, ungefär samtidigt med skjutningarne vid lifgardesregementena. Men nu anmärkes i rapporten från chefen för infanterivolontärskolan å Karlsborg och likaledes af general-fälttygmästaren — kanske egentligen af denne — att sedan slutstyckena å gevären undergått den förändrade härdningsmetod, som man funnit vara den rigtiga för att få slutstyckena att hålla, inga olyckor inträffat vid skjutningarna å Karlsborg. Men på hvilket sätt kunde det då hafva blifvit bekant vid Karlsborg, att slutstyckena sprungo under skjutöfningarne vid gardesregementena, när dessa icke verkställes förr utan snarare senare än de vid Karlsborg? Och på hvad sätt har den förändrade härdning, hvarom det talas, kunnat verkställas? Då gevären uttogos den 26 september vid Karlsborg ifrån det dervarande förrådet och då den apyrit, som begagnades vid skjutningarna, några dagar derefter anlände, så är det mig ofattligt, huru man vid Karlsborg under tiden kunnat hinna med att få slutstycken af annan härdning insatta, och jag kan icke fatta, huru man kan förklara, att just denna omständighet skall ligga till grund för att resul-

taten blifvit gynsammare vid Karlsborg än vid de ifrågavarande gardesregementena. Det synes, som om enda förklaringen der-vidlag skulle kunna vara den, att möjligen vid Karlsborg några extra försöksskjutningar austäلتs, och att till följd häraf några order lemnats om att slutstyckena borde undergå en förändring. Detta är den enda förklaring, jag kan finna, men rapporten talar inte alls om den saken. Dessa omständigheter hafva på mig gjort det intrycket, att man ännu icke med någon bestämdhet bör våga lita på, att de brister, som först uppdagades hos gevären, till alla delar äro afhjelpa. Vål har man sett, att vid de sprängskjutningar, som sedan verkstälts, slutstyckena hållit; men just den omständigheten, sammanställd med hvad som förut för-sports i dessa rapporter, gör mig temligen betänksam, huruvida någon riktig säkerhet ligger i hvad som här anförts. Om nu emellertid så skulle vara, att man har kommit underfund med något nytt sätt att härda slutstyckena, som både gör dessa håll-fasta mot springning och äfven förekommer deras tillplattning vid stark påkänning och starkt tryck, så vågar jag ändå antaga, att de prof, som verkstälts efter denna förändring af gevären och med denna nya apyrit, ännu icke äro så afgörande, att man utan risk kan bevilja det anslag, som det här gäller.

Det är naturligtvis en mycket betänkelig sak att yrka afslag på ett sådant anslag, och jag vågar icke heller göra det, ty man kan icke stå till svars med att armén icke är försedd med mobiliseringsammunition, i fall behovet fordrar, att den skall be-gagnas. Men jag vill uttala den önskan och den förhoppning, att sådana experiment, som skett med dessa gevär, icke vidare må anställas, utan att, innan man beslutar sig för att tillverka en ammunition för dessa gevär, man först har anställt så grund-liga prof, att icke Riksdagen en vacker dag må komma under-fund med, att de medel, den beviljat, äro bortkastade, därför att ammunitionen icke blir tillfredsställande och användbar.

Utaf generalfälttygmästaren hafva i allmänhet någorlunda till-fredsställande svar lemnats på de flesta af anmärkningarna mot detta gevär, när jag undantager just den anförda händelsen med slutstyckena, som jag icke rätt kan fatta. Men hvad en detalj beträffar, får jag säga, att jag icke rätt kan vara öfvertygad om att icke fortfarande en felaktighet förefinnes, som icke kan afhjelpas, med mindre än att något nytt sättet i stället. Jag menar det förhållandet, att på dessa gevär kornet är fäst på bandet omkring pipan och stocken. Vi hafva sett, hvilka anmärkingar blifvit i det fallet framställda, nemligen dels att banden icke slutit så väl till, att de icke glappat både i sid- och lodled, dels ock att kornet efter en tids skjutning lossats och rubbats. Möjligen finnas ganska stora svårigheter för att afhjelpa detta, så att kornet blir fullt säkert fäst på bandet. Men äfven om detta skulle låta sig göra, fruktar jag, att det är ett konstruktionsfel

Ang. anslag till mobiliseringsammunition till etthandvapen.
(Forts.)

Ang. anslag till
mobiliserings-
ammunition till
eldhandvapen.
(Forts.)

att fästa kornet på detta band, emedan banden skola omsluta äfven trästocken. Göras nu banden så precis knappa, att ingen rubbningsmän der finnes, så kan man tänka sig, att när t. ex. gevären en längre tid varit utsatta för våt väderlek och trästocken dervid sväller, banden kunna springa, eller ock på annat sätt skador kunna uppstå, som göra gevären mindre goda, när trästocken å nyo torkar ihop.

Jag har velat i korta drag framställa mina tvifvel, huru vida allt ännu är väl bestämdt med både detta gevär, hvartill anslag längre fram begäres, och den nya ammunitionen, och huru vida vi i den saken äro så på det klara, att dessa 800,000 kronor utan vidare böra användas för anskaffande af sådan ammunition. Jag hoppas, att vederbörande skola kunna gifva tillfredsställande upplysningar beträffande mina farhågor i det fallet, och beklagar, om svaret icke skulle blifva så pålitligt och säkert, att vi utan risk kunna bevilja det anslag, som det här gäller. Jag har intet yrkande att göra.

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Herr talman, mine herrar! Jag skall försöka i den mån jag kan besvara nyss gjorda, jag vill icke säga *anmärkningar*, utan *förfrågningar*. Jag vill då först nämna i afseende på den beräkning uti generalfälttygmästarens förslag, som talaren ansåg vara litet svår att förstå, att det nog kan vara riktigt, att den kanske är något för kort skrifven. Meningen är emellertid den, att det är 100 patroner, som karlen skall bära på sig; men dessutom skall, såsom öfverst på sid. 45 i statsrådsprotokollet anföres, uti denna siffra af 24 millioner ingå icke blott den ammunition, som karlen skall bära på sig, som nämndt 100 patroner, utan äfven den, som medföres i bataljonernas ammunitionsvagnar och i ammunitionskolonnerna, äfvensom den — hvilken dock skulle utgöra en relativt ringa mängd — som skulle förbrukas vid skjutöfningarna under sjelfva mobiliseringen. Man skall således icke dela, hvarken med 100 eller 150, dessa 36 millioner för att få manskapets antal, utan det är, som nämndt, 100 patroner, som karlen bär på sig, och, såsom jag vill minnas, omkring 100, som medföras i ammunitionsvagnarne.

Vidare anmärkte talaren, att denna uppgift måhända icke vore gillad af Kongl. Maj:t. Om man emellertid läser längst ned på sid. 45 i statsrådsprotokollet, finner man der uttaladt, att någon erinran mot framställningen så mycket mindre torde vara att göra, som, enligt inom landtförvarsdepartementet verkställd utredning, den af generalttygmästaren angifna ammunitionskvantiteten ingalunda kan anses vara för högt beräknad. Vid denna utredning uppdrog man nemligen jemförelser med förhållandena utom landet och fann då, att beräkningen visst icke var för hög. Detta i afseende på sjelfva denna beräkning, som således nog är fullt rigtig.

Hvad sedermera beträffar sjelfva försöken i fråga, skall jag be att få framlägga en kort historik öfver desamma, hvarigenom jag tror, att den, som icke direkt har följt med desamma, skall få lättare att förstå de olägenheter, som dervid förekommit. När Kongl. Maj:t begärde anslag till geväret utaf Riksdagen år 1889 på våren — geväret heter nu 1889 års gevär — så var det meningen att dertill använda en patron med komprimeradt svartkrut, på samma sätt, som skedde i Danmark och Österrike; men man hade tillika för ögonen, att man sedermera skulle dertill kunna använda rökfritt krut, ty man hade just sett en hel del försök i detta hänseende utom landet, och man fann, att det rökfria krutet kunde användas i samma patronhylsa som svartkrut. Man var således lugn för den saken. Man tänkte, att när det rökfria krutet komme, någon ändring med geväret icke behöfde vidtagas, utan att man kunde taga det, som det var, men man trodde icke, att det rökfria krutet skulle komma så snart. Likvisst har man länge uppskjutit frågan om gevären. För att vi emellertid icke skulle stanna långt bakefter öfriga europeiska nationer, måste något göras åt saken, och man kunde icke vänta längre. Derför fastställdes också en ammunition med detta komprimerade svartkrut, och denna ammunition gaf en initialhastighet af 500 meter, d. v. s. ungefär 1,650 fot per sekund och ett gstryck af 2,200 atmosferer. Dermed var geväret fullständigt skjutet, och dermed var man säker.

Men medan man började göra i ordning för gevärens tillverkning, utvecklade sig ytterst hastigt denna fråga om det rökfria krutet, som redan för omkring 30 år sedan låtit höra af sig. I Österrike försökte man då att för en hel uppsättning af artilleri använda bomullskrut, som är rökfritt, men detta sprang i magasinen och kasserades. I Frankrike gjordes under många år försök med pikrinkrut, och slutligen hade man i England användt ganska mycket bomullskrut för jagtgevär, äfvensom i Tyskland haft sågspånkrut o. d.; allt detta hufvudsakligen efter samma idéer. Emellertid hade det icke gått mycket framåt i fråga om det rökfria krutet och dess användning för gevär.

Då, ett, tu, tre, löser sig frågan genom en massa tekniciis gemensamma bemödanden temligen hastigt något så när i flera länder. Jag säger med afsigt *något så när*, därför att man endast kommit så långt i dessa länder, att man ansåg sig kunna begagna det rökfria krutet och böra skaffa sig detsamma. Dermed blef man emellertid icke strax färdig, och är ännu icke färdig i något land. Hufvudsaken var, att det var användbart, och häraf kom, att krigsstyrelsen och generalfälttygmästaren ansågo nödvändigt att se till, hvad som i detta hänseende kunde göras. Under tiden hade emellertid här i Sverige kemiskt teknici arbetat på att framställa rökfritt krut och gjort en uppfinning af s. k. gråkrut, hvaraf sedan blef apyrit. Denna uppfinning ställdes till krigsstyrelsens förfogande utan någon ersättning, och det har hufvudsakligen varit

Ang. anslag till
mobiliserings-
ammunition till
eldhandvapen.

(Forts.)

Ang. anslag till
mobiliserings-
ammunition till
eldhandvapen.
(Forts.)

dermed, som försöken skett. Från utländska fabriker inkommo visserligen talrika anbud. Snart sagdt hvarje vecka anlände bref från den ena eller andra fabriken; men en hel del af deras prof voro ganska underhaltiga, och om det var något prof, som syntes vara bättre, så begärdes hundratusentals francs för att få köpa uppfinningen. Under sådana förhållanden var det bäst att experimentera så länge man kunde med den svenska tillverkningen och under tiden låta de stora och rika magterna göra undan de kostbaraste försöken. Emellertid skred gevärsfabrikationen framåt, så att man vid slutet af år 1890 hade kommit så långt, att man måste göra sigtana i ordning. Då blef frågan den: hurudana böra sigtana vara? Huru beskaffad skall banan vara? Hvilken hastighet skall man räkna på? En hastighet af 500 meter hade beräknats för svartkrutsammunition, och denna hastighet var densamma, som då förekom uti de bättre utländska arméerna, såsom i Tyskland, Frankrike och Österrike. Men under dessa två år, som förflutit, sedan denna beräkning gjordes, hade effekten af rökfritt krut stigit, så att man för en ammunition af rökfritt krut kom till en hastighet af 600 meter, d. v. s. omkring 2,000 fot. Det är naturligtvis fördelaktigt i fråga om ett gevär, som skall sättas i handen på en simpel soldat, att hafva en bana så rak som möjligt, ty derigenom träffar han lättast sin motståndare. När banan är bstrykande och rak, behöfver han nemligen icke så noga bestämma afstånden. Då var det vår skyldighet att söka få denna stora fördel hos vårt gevär, för att detta skulle blifva fullt jemförligt med de gevär, som annorstädes användas. Med apyrit kunde man också vinna denna fördel utan att derfor komma upp till något öfverdrifvet tryck. Då föranstaltades inskjutningar med dylik apyrit vid Rosersberg i slutet af år 1890 och början af 1891. Man fann dervid att apyriten var ganska bra, men att den emellertid hade en olägenhet, bestående deri, att den icke fullständigt förbrann, utan lemnade en del rester. Detta framträdde särskildt, när gevären, såsom vid dylika inskjutningar är händelsen, lågo stilla i skottstolen. Då såg man, att man icke var färdig med saken; men det var icke heller något annat land, som var fullt färdigt med sina försök i detta hänseende. Då var emellertid frågan den: skulle man då vänta ännu ett helt år, eller skulle man söka att så snart som möjligt komma i gång med gevärsfabrikationen? Med hänsyn till vårt lands långa vintrar, då ju egentligen inga genomgående försök i trupp kunna företagas annat än under somrarne, skulle härigenom ett betydligt uppskof hafva vållats. Man hade måst vänta från den ena sommaren till den andra och stanna den fabrikation, som var i gång. Men då saken stälde sig på detta sätt, tog man af den apyrit, som man visste hafva den olägenheten, att den lemnade en del förbränningsrester, under antagande emellertid, att detta möjligen skulle vara af mindre betydelse, då geväret handterades — när man drog ut

patronen, skulle kanske dessa rester följa med — och utlemnade deraf till en del försöksskjutningar, i det man tillika bifogade en promemoria, som framhöll de olägenheter, som vidlåda användandet af apyriten, och som tillika skulle fästa uppmärksamheten på, att det hela finge betraktas endast som försöksskjutningar i stor skala. Dessutom måste man naturligtvis alltid, innan ett gevär utlemnas till armén, hafva gjort försök med trupp i stor skala för att derigenom vinna full insigt i gevärets beskaffenhet. Försök blifva naturligtvis anställda af artilleriofficerare, så godt det låter sig göra, men det finnes en mängd olägenheter, som icke kunna iakttagas, förrän tusentals personer handterat geväret, hvaraf följer, att dylika försök i stor skala alltid måste ske, innan man kan vara fullt säker på, att man utan risk kan utlemna geväret till armén i dess helhet, och detta ansågs böra ske så snart som möjligt. Vid dessa försök fann man emellertid snart nog, att denna olägenhet, som man visste af, men som man trodde icke så mycket komma att betyda, nemligen att den då använda apyriten lemnade en del rester, dock var ganska betydlig, ja, så betydlig, att man icke längre kunde använda densamma. Då experimenterade man med att vidtaga förändringar med apyriten för att få förbränningen fullständig. Man minskade kornens storlek och ändrade i någon mån sammansättningen, och fick härigenom förbränningen mycket fullständigare, än hvad förut varit händelsen, så att det icke blef på långt när så mycket rester kvar efter skottets aflossande. På samma gång blef emellertid förbränningen lifligare och man kom närmare maximitrycket; men man trodde, att härmed icke någon fara vore förenad, emedan man förut pröfvat mekanismen och funnit den motstå ett tryck af ända till 4,000 atmosferer. Vid tillverkning i stor skala finnes naturligtvis alltid ett och annat exemplar af vissa delar, som är af mindre utmärkt material än de öfriga, men naturligtvis skola alla ligga inom säkerhetsgränsen. Här hade man dock genom denna förändring af apyriten kommit upp till ett så högt tryck — omkring 2,500 atmosferer — att man kommit för nära säkerhetsgränsen. Man trodde icke, att det skulle vara så farligt med den saken, därför att vid de gevär, som användas i utlandet, trycken uppgå från 2,600 till 3,200 atmosferer. Emellertid fann man då, att förbränningen var för liflig och trycket för högt. Detta märkte man dels derutaf, att genom detta höga tryck patronhylsan utvidgades, så att den fastnade så hårdt i pipan, att när den skulle dragas ut med utdragaren, denna vid ett och annat tillfälle raknade och någon gång gick sönder. Slutligen hände äfven, att några slutstycken sprungit sönder, hvilket skedde med fara för, att en del af manskapet kunde såras. Då var det gifvet, att geväret icke var krigsdugligt med den ammunition, under hvars användande sådant inträffade; men geväret var dock fullkomligt dugligt med den ammunition, för hvilket det från början var afsedt. Om man då

*Ang. anslag till
mobiliserings-
ammunition till
eldhandvapen.
(Forts.)*

*Ang. anslag till
mobilitets-
ammunition till
eldhandvapen.
(Forts.)*

skulle gå i krig med det geväret, så måste man gå tillbaka till den ammunition, för hvilket det var gjordt, nemligen det komprimerade svartkrutet. Man ville ju dock icke släppa ifrån sig den stora fördelen för eldens ledning o. s. v. att hafva ytterligare 100 meters hastighet, det vill säga en bättre bana, utan tillkallade därför på sommaren tvenne personer, framstående auktoriteter i metallurgi, en mera teoretiker och en mera praktiker, och dessa undersökte då de delar, som visat sig svaga, nemligen utdragarne och slutstyckena, och funno då, att för så starka tryck, som man nu underkastade dessa delar, de icke voro på lämpligt sätt härdade, synnerligen som dessa delar hafva en mycket invecklad form. Dessa personer visade, huru härduingen skulle ske, hvarefter slutstyckena och utdragarne härdades om på nytt och skickades till volontärskolan. Det var sålunda både förändrade slutstycken och utdragare, som kommo dit. Med dem har man företagit tre omfattande skjutningar, hvaraf en, nemligen den vid volontärskolan med 35,000 skott. I rapporten häröfver uppgafs, att gevären vore så väl beträffande tillverkningen som skjutförmågan af utmärkt beskaffenhet, dock fans ännu en del anmärkningar mot ammunitionen — jag vill minnas mot tändhattar och dylikt. Man har ytterligare arbetat på afhjelpande af dessa brister, och för att numera vara fullt säker har man äfven underkastat det nya fabrikkatet särskildt anställda skjutningar vid Marieberg i närvaro af de gardesofficerare, som förut ledt skjutningarna, hvarvid man underkastade godset ett forceradt sprängprof. Dervid fann man, att allting i fråga om materielen höll ända till 5,000 atmosferers tryck, då det högsta trycket i vanliga fall var endast 2,600. Först vid 5,800 atmosferers tryck började förändringar att inträffa, hvarvid man likväl fann, att slutstyckena höllo längre, än både lådan och pipan. Jag begagnar tillfället att omnämna en sak, som särskildt frambölls i rapporten från Svea garde, nemligen att bland annat två slutstycken sprungo, hvarvid af regementschefen i rapporten anmärktes, att patronerna voro talgade. Man hade nemligen i afseende å den önskade lättheten att kunna rengöra geväret efter skjutningar funnit, att åtskilliga svårigheter uppstått efter begagnandet af det rökfria krutet. Detta alstrade gaser, hvilka aflagrade sig i pipan, och man hade därför tänkt sig, att det vore bättre att talga patronerna. Detta skulle truppen göra sjelf. Nu är det högst antagligt på grund af regementschefens rapport och af andra omständigheter, att den talgning, som försiggått, hade blifvit tjockare än vederbort, till följd hvaraf dessa slutstycken sprungo sönder på grund af det ökade motstånd, som gastrycket rönt i första ögonblicket, just i anledning af denna öfverdrifna talgning. Men det var äfven andra slutstycken, som sprungo. — Vidare hafva gevär utlemnats till gardena vid början af detta år i och för profskjutning. Jag har närvarit vid ett skjutförsök med dem, vid hvilket tillfälle jag äfven såg, att några

af denna kammares ledamöter närvaro. Truppen, som profsköt Ang. anslag till mobiliseringsammunition till eldhandvapen. gevären, bildade ett kompani af manskap, uttaget från de båda gardesregementena. Profskjutningen skedde i närvaro af artilleriofficerare samt en major från båda gardesregementena. 19,000 skott afskötos inalles, utan att någon anmärkning gjordes mot vare sig geväret eller ammunitionen, hvarför jag för min del vågar tro, att så väl gevären som ammunitionen nu äro krigsdugliga. Man har således med det gamla gevärets förändring vunnit icke allenast hvad som i detta hänseende utlofvades, när anslaget till gevärsförändringen begärdes, utan derjemte icke obetydligt mer. Ty man har härigenom fått en betydligt ökad hastighet för kulan och för den således ätven åstadkommit en bättre bestyrkande bana.

Hvad det rökfria krutets införande eller användning beträffar behöfver jag väl icke säga, att härigenom vunnits tvenne fördelar. Ty dels skymmer numera icke krutröken det mål, hvarpå jag vill sigta, hvilket förut alltid var fallet, då en trupp skjutit flere skott å rad, så vida det nemligen icke blåste vid tillfället. Dels blir jag till följd af, att någon krutrök icke synes, då jag aflossar skottet, sjelf icke upptäckt, om jag t. ex. tagit betäckning i en skogsdunge. Det har emellertid varit ganska många svårigheter, innan den nya modellen för gevären och den nya ammunitionen kunnat antagas. Men dessa svårigheter hafva icke endast förekommit i Sverige, utan äfven i åtskilliga främmande länder. Enligt uppgifter i tidningar, officiella rapporter och tidskrifter hafva mycket stora svårigheter i detta fall uppstått i andra länder, t. ex. i Tyskland, der ganska många olyckor skedde, då de nya gevären utlemnades i större skala till trupperna. Man begagnade dem visserligen, men var likväl icke fullt nöjd med dem. Det framgår deraf, att teknici i allmänhet uppmanades inkomma med förslag till vissa ändringar och förbättringar af geväret. — I England voro redan 15,000 gevär af nya modellen utlemnade till truppen, när åtskilliga missförhållanden uppstodo, hvilka gjorde att en ändring af dem måste företagas. Sammalunda var också förhållandet med Schweiz och Belgien. — Saken är således, som herrarne kunna se, icke så lätt att ordna.

Nu hoppas generalfältygmästaren att kunna till nästa maj månad utlemna de nya gevären till tre fördelningar, d. v. s. till ungefär halfva armén, och till resten häraf i september månad 1894.

Jag vill särskildt påpeka, att genom den stora hastighet, man gifvit kulan, hvilken är omgifven af en stålmantel — möjligen kan denna ändras så, att den kommer att bestå af nickelkoppar, ty man skjuter lika bra, vare sig manteln består af den förra eller senare materielen — så får kulan en oerhörd genomträngningsförmåga. Vid skjutöfningarna vid ett regemente kunde man nemligen icke finna något träd nog tjockt, att en afskjuten kula kunde

Ang. anslag till
mobiliserings-
ammunition till
elåhändvapen.

(Forts.)

stanna deri, utan samtliga träd, mot hvilka kulorna afskötos, blefvo genomskjutna. En afskjuten kula genomtränger ock t. ex. en vanlig bondstugas båda ytterväggar och mellanväggen.

Jag vill här ej förbigå en anmärkning, som man ju alltid kan framställa mot detta gevär, nemligen att det icke är repetergevär. Men å andra sidan får jag för egen del förklara, att, då för mig senast i går uppvisades en del utländska repetergevär, kände jag mig belåten med, att Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga det gevär, armén nu har. Med hela gevärsanslaget skulle man icke kunna få mer än 30,000 repetergevär. När denna fråga dessutom sist förevar här, fans icke tillgång till någon bättre modell, än det österrikiska Mannlichergeväret. Man tyckte emellertid, att detta var alltför inveckladt beträffande lås-mekanismen och följaktligen icke enkelt nog. Det uppstälde allt för stora fordringar i afseende å tekniken. Med stora ansträngningar och med tillhjälp af ingenjörer har man först efter flera års arbete kunnat åstadkomma detta på ett relativt enkelt sätt. Det österrikiska geväret, som blott är några år gammalt, anses fortfarande hafva varit det bästa på sin tid. Tyskarnes Mausergevär kopierades efter det österrikiska geväret, men ändrades och förbättrades sedermera icke obetydligt. Likaså var förhållandet med den österrikiska karbinen. Slutligen tillverkar man nu Francottigevär för Belgien, Turkiet och Argentina. Dessa gevär äro för närvarande de bästa. Deras mekanism hvilat på samma, fast förbättrade principer, som det österrikiska Mannlichergeväret, men är högst betydligt både billigare och enklare än detta. Nu har emellertid repetergevårsfrågan kommit i det läge, att tekniken lemnat betydligt bättre resultat, och blifvit vida enklare än för några år sedan. Generalfälttygmästaren har därför börjat anställa försöksskjutningar med repetergevär och har föreställt sig, att år 1894, då det beviljade anslaget blifvit användt för det afsedda ändamålet, borde för det fortsatta arbetet föreslås ett repetergevär, som nu skulle kunna blifva mycket bättre än det man år 1889 kunde presterat. Repetergevär och repeterkarbiner äro numera införda i österrikiska, tyska, danska, belgiska och schweiziska m. fl. arméer. Af dessa har den belgiska det bästa geväret. I afseende på den skjuthastighet, man begär af repetergeväret, blir dock skillnaden mellan dettas och de vanliga icke-repetergevärens ej så stort, som man skulle kunna tro. Vid jemförande försök har man t. ex. med remingtonkarbinen skjutit 11 å 12 skott på samma tid, som man skjutit 13 å 16 skott med repeterkarbinen. Då man icke vinner mera och får denna invecklade mekanism, som är tre gånger så dyr som på de gevär vi beslutat ändra, tror jag att Sverige gjort klokt uti att först förse sig med en uppsättning af det gevär vi hade — det har samma bana som de utländska, det ligger endast under deri, att det icke är repetergevär — för att sedan fortsätta tillverkningen med repetergevär. Båda äro

afsedda att hafva samma ammunition. Den ena karlen kan stå med repetergevär, den andra med enkelladdadt. Erkännande att svårigheter varit, hvilka egentligen dock berott på försöket att bringa upp detta gevär till full likställighet med de utländska, genom större hastighet och användandet af det rökfria krutet, måste jag dock uttala såsom min öfvertygelse, att dessa svårigheter numera äro öfvervunna.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 13—16.

Biföllos.

I *punkten 17*, som härefter föredrogs, hemställde utskottet, att Riksdagen måtte, till fortsättande af befästningsarbetena vid Karlsborgs hufvudfästning och å Vaberget, på extra stat för år 1893 anvisa ett belopp af 150,000 kronor.

Ordet lemnades, på begäran, till

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna, hvilken yttrade: En sådan dag som denna kan jag icke hjälpa, att jag tröttar kammaren genom att nödgas oupphörligt uppträda. I förevarande punkt är det fråga om anslaget till befästningsarbetena vid Karlsborg. Kongl. Maj:t har föreslagit 200,000 kronor, utskottet 150,000.

Chefen för fortifikationen frambåller mycket skarpt med en lång motivering, att minimianslaget bör vara 350,000 kronor. Han betonar ock, att när man skall bygga på två ställen, både vid Karlsborg och å Vaberget, måste ovilkorligen proportionsvis stora summor uppslukas af faux frais. Kongl. Maj:t har dock icke ansett sig böra äska mer än 200,000 kronor, kännande Riksdagens obenägenhet att bevilja stora anslag för dylika ändamål. Utskottet föreslår nu en nedsättning till 150,000 kronor och säger, att beviljandet af det belopp å 50,000 kronor, som afsetts för anskaffning af tre pansaravetter till de för befästningarna å Vaberget erforderliga kanoner, icke är af oafvisligt behof påkalladt, innan befästningsarbetena å Vaberget fullbordats. Det gör mig ledsen, att den föreslagna resan till Karlsborg icke kunnat komma till stånd före denna diskussion; jag är nemligen öfvertygad derom, att herrarna då haft tillfälle att bilda sig en annan uppfattning angående förhållandena vid Vaberget, än den som genom beskrifning kan erhållas. Herrarne hade då haft tillfälle att se de synnerligen vackra befästningsarbetena af för Sverige alldeles special typ, genom sprängningar i graniten. Andra länder hafva gjort

*Ang. anslag till
Karlsborgs
fästning.*

Ang. anslag till
Karlsborgs
fästning.
(Forts.)

på sätt och vis detsamma, men med mycket stora kostnader, emedan de måst bygga berget af beton; vi hafva berget färdigt. Men man hade icke blott haft tillfälle att se dessa storartade befästningar för relativt billigt pris, utan äfven kunnat iakttaga, huru härifrån hela anmarschen söderifrån till Karlsborg beherskas. Huru kan en dylik punkt försvara anmarschvägen, som ligger en half mil derifrån? Icke med grafvar, utan med kanoner. Allt försvar skall ske aktivt. Allt dylikt försvar sker endast och allenast genom kanonerna, genom elden. Hvarför finnas fästningar? Endast för att bereda kanonerna uppställningsplatser och för att skydda dem mot fiendernas eld och stormning. Men det första och sista är kanonerna; de äro det principiella, allt det öfriga är det sekundära. Då man nu kommit så långt med befästningarne å Vaberget, att man fått uppställningsplatserna färdiga och det endast återstår att göra grafvar till skydd vid stormning — alla logement äro dock ej färdiga — samt då det finnes kanoner och ammunition till dessa, är det intet skäl att vänta med att få upp dessa kanoner. Först när detta är gjordt, kan man säga, att ett verkligt steg är taget, hvarigenom Vaberget kan blifva en lämplig försvarspunkt. Jag tror att utskottet haft ett origtigt resonnement, då det ansett, att ett uppskof här kan ega rum. Kanonerna äro hufvudsaken. Sådana finnas ock; det är endast fråga om lavetterna. Jag tror därför, att det vore riktigt att bifalla Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Vidare anfördes icke. Punkten bifölls.

Punkten 18.

Bifölls.

Punkten 19.

Ang. anslag till
befästningar å
Gotland.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för expropriation af mark och öfriga för uppförande af ett permanent fäste i trakten af Tingstäde å Gotland nödiga förberedande arbeten på extra stat för år 1893 bevilja ett belopp af 100,000 kronor.

På anförda skäl hemställde emellertid utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas. Härom yttrade:

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Äfven nu måste jag yttra mig för att framhålla den stora vikt, som befästningar på Gotland enligt min uppfattning hafva. Så vidt jag kan förstå, är det icke någon del af vårt land, som i högre grad än Gotland är hotad vid hvarje krig — icke blott vid krig emot oss sjelfva, utan äfven vid krig i närheten,

i Östersjön. Vi hafva många känsliga punkter, särskildt Stockholm och Karlskrona, men der finnas befästningar. Så är icke förhållandet med Gotland, som dock alltid kommer att spela en roll, liksom Boden, om fienden kommer norrifrån. Så stor roll spelar dock icke Gotland, att Sveriges väl eller ve skulle bero deraf. Man kan tänka sig, att äfven om det olyckliga inträffade, att vi förlorade Gotland, Sverige icke därför behöfde vara eröfradt. Med den fåtaliga armé vi hafva, kan man icke tänka sig, att vi hafva råd att skicka trupper till Gotland, utan det måste försvara sig sjelf. Och när man besinnar, att den gotländska härafdelningen saknar stöd af stamtrupper, är det tydligt, att den behöfver all den hjälp den för öfrigt kan få — och detta företrädesvis genom befästningar.

Ang. anslag till
befästningar å
Gotland.
(Forts.)

En dylik befästning bör ej läggas vid kusten. Der kommer den fiendtliga flottan med sina grofva kanoner; och det skulle vara en ofantligt dyrbar fästning, som skulle kunna motstå dessas eld, likasom ofantligt grofva kanoner för att kunna förstöra fiendens stora pansarfartyg. Man måste därför, om man skall få en befästning för rimligt pris med tillräcklig besättning, draga den längre in i landet. Undersökningar, verkställda af chefen för generalstaben och chefen för fortifikationen, hafva ådalagt, att en lämplig punkt — snart sagdt, den enda lämpliga — är Tingstäde, derest man icke skall behöfva göra alltför dyrbara befästningar. Ställningen här är synnerligen förmånlig. På högra sidan ligger Tingstäde träsk; men ordet »träsk» betecknar på Gotland liksom i Lappland det samma som »sjö»; det är verkligen en fullständig sjö. På venstra sidan ligger Martebo myr, som dock snart kommer att torrläggas. Den kommer emellertid i alla fall att utgöra ett stort hinder. Den är mycket stor, omkring 8,000 tunnland, och det är klart, att det blir mycket svårt för fienden att under kanonernas eld marschera fram öfver en dylik slätt. Dessutom är den aldrig torr öfverallt; der finnas stora sankta ställen, stora grafvar; marken är sådan, att fienden der svårligen kan gräfva löpgrafvar. Den del af Martebo myr, som ligger invid den tillämnade befästningen, är mycket sumpig och kan lätt sättas under vatten genom en liten kanal från den högre liggande Tingstäde sjö. Derigenom kan ett område af mellan 2 och 3,000 tunnland utan nämnvärd svårighet sättas under vatten. Behöfliga flankstöd finnas således.

De ritningar och kostnadsförslag, som uppgjorts för befästningarna, äro visserligen icke i detalj utarbetade, men äro dock tillräckliga, för att man skall kunna bedöma sjelfva saken.

Jag vill slutligen framhålla, att Gotlands försvarsförbund öfverlemnadt en skrivelse, affattad vid allmänt möte i Visby årsdagen af främmande truppers intåg i staden år 1808. Det framhåller, huru som förslaget är affattadt efter gotländska förhållanden och hvilat på goda grunder, och uttalar den förhoppning, att

Ang. anslag till
befästningar å
Gotland.
(Forts.)

Riksdagen skall vara intresserad för den aflägsna öns trygghet och sjelfständighet.

Herr Bokström: Då jag för min del icke kunnat jäfva den anmärkning, som af statsutskottet gjordes mot den utredning, som förebragts i denna sak, hade jag icke tänkt att vid detta tillfälle besvära kammaren med något yttrande. Men då till Gotlands representanter i denna kammare stälts en uppfordran från Gotlands försvarsförbund, skall jag anhålla att få i sin helhet meddela kammaren den resolution, som af detta försvarsförbund blifvit i denna sak affattad:

»Gotlands försvarsförbund, som vid allmänt möte i Visby denna dag — årsdagen af främmande truppers intåg i staden år 1808 — öfverlagt rörande det af Kongl. Maj:t i framställning till Riksdagen upptagna förslag om en befäst plats i det inre af ön, emellan Tingstäde sjö och Martebo myr, har kommit till full insigt derom, att förslaget hvilar på goda grunder, afpassade efter gotländska förhållanden, helst som utredt är att Martebo myr äfven efter dess nu förestående torrläggning skall, till dubbelt större vidd än Tingstäde sjö, hastigt kunna sättas under vatten, till och med under den torraste delen af året, genom en kanal från den högre liggande sjön, och det utan nämnvärd minskning i utsträckningen af dennas vattenyta.

Förbundet uttalar ock den fasta och ödmjuka förhoppning att Riksdagen, såsom representerande Sveriges folk, skall, i likhet med hvad Sveriges regering redan gjort, ådagalägga högsint nitälskan för värnandet i nödens stund af den aflägsna öns trygghet samt dess svenska sjelfständighet och frihet.»

Med anslutning till detta uttalande, som jag anser vara ett troget uttryck för hvad min hembygd känner och tänker i denna sak, skall jag anhålla härtill få foga några ord.

I det yttrande, som beledsagar Kongl. Maj:ts framställning rörande denna sak, har herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet med en öppenhet, för hvilken jag håller herr statsrådet räkning, uttalat »att vid ett krig skyddandet af Gotland icke kunde tillmätas någon synnerligen stor vikt, att en förläggning dit af trupper från fastlandet så mycket mindre kunde vid ett möjligt krigsutbrott ifrågasättas, som, oafsedt att en dylik åtgärd svårligen kunde medhinnas, våra försvarskrafters ringhet knappt medgäfve en nöjaktig gruppering deraf å fastlandets viktiga punkter, än mindre tilläte detacheringar derifrån». Detta är nu ett mycket hårdt tal i gotländska öron. Men jag skall icke tillåta mig att deremot göra någon vidare gensaga, än att jag, detta uttalande oaktadt, är öfvertygad om att moderlandet vid krigsutbrott skall för Gotlands försvar göra *allt* hvad i dess förmåga står, och mera kunna vi icke fordra. Jag är ock öfvertygad om, att hvad som kan och bör göras för Gotlands försvar

mindre bör göras vid sjelfva krigsutbrottet, men dess mer före
detsamma, eljest kan det lätt blifva för sent. Det är just en så-
dan åtgärd Kongl. Maj:t i detta fall föreslagit med denna mindre
befästning, som Kongl. Maj:t ansett ofvisligen nödig, om man
skall kunna hafva någon förhoppning om, att de svaga gotländ-
ska försvarskrafterna i nödens stund skola kunna fylla sitt ändamål.
Om Gotland, såsom herr krigsministern antydt, vid inträffande
krigsutbrott blir hänvisadt till allenast sina egna krafter, så bestå
de af omkring 3,000 man beväring med 54 dagars öfning jemte
omkring 1,500 man landstorm. Som förut är af mig vid ett
föregående tillfälle framhållet, står den gotländska beväringen i en
undantagsställning äfven i det hänseendet, att den saknar stöd
af stamtrupp för sin linie. Det roterade manskap Gotland upp-
ställer, och som väl vore närmast till att bilda sådan stam-
trupp, är anvisadt till sjöförsvaret. Då sålunda denna fåtaliga bevä-
ring, som saknar stam och hvilkens utbildning och utrustning
lemnar så mycket öfrigt att önska, vid krigsutbrott eller vid
neutralitetsförsvaret skall användas mot en fiende af motsvarande
numerär och en fiende, som säkerligen har flerårig krigsutbild-
ning, så synes det vara alldeles otänkbart, att denna beväring
skall kunna fylla sitt ändamål, om hon icke beredes stödet af
en fast punkt, som kan i någon mån ersätta den saknade stam-
men, fåtalet i numerären och den bristande eller ofullständiga
krigsutbildningen.

Jag kan ju icke vid detta tillfälle begära, att denna kammare
skall i någon form gifva på hand, att den framdeles skall votera
hvad en sådan förstärkning, som här blifvit ifrågasatt, af Gotlands
försvarsanstalter skulle kosta. Det beror naturligtvis på beskaf-
fenheten af den utredning, som dervid kan komma att framläggas.
Men jag vågar antaga, att en sådan förstärkning af Gotlands för-
svaret skall icke endast få betydelse för det lokala försvaret, utan
äfven en vida större, och synnerligen ur den synpunkten vågar
jag hoppas, att Riksdagen, när denna fråga återkommer, skall
allvarligt taga den i öfvervägande och äfven anvisa den kostnad,
som därför kan blifva erforderlig, förutsatt naturligtvis att befäst-
ningen anses fylla det viktiga ändamål, som är med densamma
afsedt och kan åstadkommas med våra tyvärr begränsade till-
gångar.

Som bekant och såsom det redan blifvit af herr statsrådet
och chefen för landförsvarsdepartementet antydt, är det viktigaste
vilkoret för att vi fortfarande skola få lefva i fred med våra
grannar, att vi, om och när så behöfves, med vapenmagt kunna
gifva eftertryck åt denna vår önskan. Och det lär väl vara i hög
grad antagligt, att vi just på Gotland behöfva markera denna
vår önskan. Om så skulle blifva fallet, torde det icke blott för Got-
lands, utan i hela rikets intresse vara af allra största betydelse,
att vi på Gotland ega en befästad ställning sådan som den nu

Ang. anslag till ifrågavarande; och herr statsrådet och chefen för landtförsvars-
 befästningar å departementet betonar ock särskildt, att en neutralitetsförklaring
 Gotland. innebär städse »förpligtelsen att med vapenmagt skydda landet
 (Forts.) inuebar städse »förpligtelsen att med vapenmagt skydda landet
 mot den af de krigförande magterna, som kan vilja för sin krig-
 föring tillgodogöra sig dess hjälpkällor, och de förberedande för-
 svarsanordningar, som en neutralitetsförklaring kräfver, måste
 sålunda i grunden blifva desamma som de, hvilka nödvändig-
 göras af ett verkligt krig».

Det är med hänsyn härtill, som jag vågar anhålla, att då denna fråga, såsom jag hoppas, snart återkommer, kammaren ville taga den i allvarligaste öfvervägande, och detta icke endast för att tillmötesgå de lifliga önsknings, som Gotlands befolkning hyser för denna angelägenhet, utan ock för det gemensamma fäderneslandets skull, för dess trygghet och säkerhet.

I detta yrkande instämde herrar *Larsson* i Fole, *Norrby*, *Nydahl*, *Thestrup*, *Gethe*, *Alexanderson* och *Johansson* i Esset.

Herr Lyttkens anförde: Då vice ordföranden på den afdelning inom statsutskottet, som haft fjerde hufvudtiteln till behandling, för ögonblicket icke är inne i kammaren, skall jag be få upptaga det förslag, utskottet gjort, nemligen om afslag på Kongl. Maj:ts framställning. Anledningen, hvarför vi blefvo alldeles enhälliga härom i utskottet var, att det icke fans några kostnadsberäkningar eller förslag hurudan befästningen skulle blifva och hvilka kostnader som erfordrades. Man tog dessutom i betraktande, att våra pekuniära tillgångar voro sådana, att man var tvungen till stora prutningar på anslagen till redan påbörjade befästningar. Vi hafva ju icke tillräckliga medel att ännu fullborda befästningarna vid Karlskrona och Karlsborgs fästning, och om man företoge sig att bygga efter ett förslag på så lösa grunder som detta och utan några kostnadsberäkningar, fruktade man, att det skulle blifva samma resultat, som då det var fråga om Stockholms befästande. Då betalade man 90,000 kronor för en grusbacke vid Enskede, och hela affären belöpte sig sedan till att man gräfdde några hål och anlade några små murar, som man sedan raserade, emedan det visade sig att kostnaderna för det hela skulle blifva så oerhördt stora, att man måste uppgifva alla förhoppningar på att kunna fullborda arbetet. Det är antagligt att det skulle blifva samma förhållande med den nu föreslagna fästningsbyggnaden som för öfrigt, huru önskvärd för Gotlands försvar den än må vara, dock ej kan vara af den stora vikt för landet i sin helhet som en del andra befästningar, i synnerhet ej som Karlskronas fästningsverk, hvilka i första rummet böra fullbordas.

På dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets förslag och afslag på Kongl. Maj:ts hemställan.

Herr Hedin: I den önskan och förhoppning, som uttalades af den näst siste talaren, ber jag att få af hela mitt hjerta instämman. Men det var icke för att säga detta jag begärde ordet. Jag har en anmärkning att framställa, som jag håller före icke borde undertryckas. Jag har icke rätt att tala i någon annans namn än mitt eget, men jag är förvissad, att jag uttalar mångas mening, då jag säger, att det är icke blott för gotländska öron, som det talet ljuder hårdt, att skyddet af Gotland ur en viss angifven synpunkt icke kan tillmätas någon synnerlig betydelse. Det är icke blott ett hårdt tal. Det talet kan äfven karakteriseras på ett annat sätt, hvilket jag dock skall underlåta att göra. Den dag, då en stormagt sätter sig fast på Gotland, då lever Sverges sjelfständighet icke längre på något annat än oberäknliga händelsers och osannolika alliansers nåd. Jag beklagar, att ett sådant yttrande blifvit fäldt af en konungens rådgifvare till statsrådsprotokollet.

Ang. anslag till
befästningar å
Gotland.
(Forts.)

Herr *Fredholm* från Stockholm förenade sig med herr Hedin.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Herr talman! Mine herrar! Det har beklagats, att ett sådant yttrande, som här citerats blifvit fäldt af en Konungens rådgifvare till statsrådsprotokollet. Jag tycker, att det vore mera att beklaga, om en Konungens rådgifvare icke öppet uttalade hvad som är hans bestämda öfvertygelse. Och jag tror, att Riksdagen har en berättigad fordran på att få veta af Konungens rådgifvare just deras åsikter i hvarje fall, synnerligast i ett så viktigt afseende som det, hvarom nu är fråga. Vilja sedan Riksdagens kamrar säga: vi bry oss icke om några befästningar; det blir deras sak.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 20 och 21.

Biföllos.

Punkten 22.

Till fortsättande af generalstabens topografiska arbeten hade Kongl. Maj:t för år 1893 äskat ett extra anslag af 90,000 kronor, men hemställde utskottet, att för ifrågavarande ändamål ett belopp af 75,000 kronor måtte på extra stat för år 1893 anvisas.

Ang. anslag till
de topografiska
arbetena.

Beträffande detta ämne anförde:

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Äfven i denna punkt får jag lof trötta kammaren. Det är flera år i rad, Kongl. Maj:t begärt ytterligare 15,000 kronor

Ang. anslag till
de topografiska
arbetena.
(Forts.)

till de topografiska arbetena, och för några år sedan lemnades en särdeles fullständig utredning om det verkliga behovet. Riksdagen ville emellertid icke lemna någon förhöjning, och derom är ingenting att säga, det är ju Riksdagens rättighet. Jag vill endast framhålla, att detta icke är något militärt anslag i egentlig bemärkelse. Det är visserligen sant, att militärerna skola i krig använda dessa kartor, men de användas mycket mera i fredstid för andra människors behof. Kartor äro ju något, som ovilkorligen behöfs, om man skall göra några kommunikationsanstalter, såsom jernvägar, landsvägar eller vattenleder. Är det fråga om egendomsköp, skogsköp eller administrativa angelägenheter, behövas också alltid kartor. Jag kan icke förstå, att det icke skulle ligga i Riksdagens intresse att få detta kartarbete fortare fullbordadt. Herrarne kunna se på kartan derute, huru mycket som återstår. Man har icke ens kommit i jemnhöjd med Haparanda norrifrån, och söderifrån är man i jemnhöjd med Vermland. Således fattas det mycket. Jag föreställer mig att det för alla samhällsklasser bör vara af största intresse att få vårt vidsträckta land en gång kartlagdt.

Herr vice talmannen Danielson: Då motiveringen i denna punkt är temligen kort, vill jag nämna, att utskottet ansåg sig icke kunna tillstyrka något högre belopp än dessa 75,000 kronor, emedan inga nya skäl för förhöjning af anslaget föreligga, utan allenast samma skäl anförts, som förut blifvit af flere Riksdagar pröfvade och trots hvilka föregående års Riksdagar funnit sig icke böra gå utöfver det belopp, som utskottet nu föreslagit och som i flere år utgått till samma ändamål, nemligen 75,000 kronor.

Man har visserligen anført, att detta arbete skulle blifva förr färdigt, om man höjde anslaget; men i alla fall ligger kartverkets fullbordande så ofantligt långt bort i tiden, att det är en försvinnande förmån man bragt på tal i det fallet. Man har sagt, att, om man årligen beviljade 90,000 kronor, såsom här är föreslaget, arbetet skulle blifva färdigt på 30 år, men att, om vi blott beviljade dessa 75,000 kronor, det skulle blifva färdigt först om 33 eller 35 år. Den tidpunkten tyckes mig ligga så långt bort, att det icke är godt att bedöma, huruvida en sådan förutsättning har utsigt att blifva förverkligad.

Då, såsom sagdt, inga nya skäl blifvit anförda, utan endast de skäl åberopats, som förut tagits under ompröfning vid 1890 och 1891 års riksdagar, då man likväl fann sig böra bevilja allenast ett belopp af 75,000 kronor, ansåg utskottet det icke vara skäl att tillstyrka förhöjning. Och det är af dessa skäl, som jag också ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 23.

Bifölls.

Under *punkten 24* hemstälde utskottet, att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, till gäldande af utaf arméförvaltningen och statskontoret utgifna förskott ett extra anslag af 26,426 kronor måtte för år 1893 anvisas.

Ang. anslag till ersättning för försträckning.

Häremot hade reservation anmälts af herr *P. Andersson* i Högkil, som yrkat, att utskottet måtte hemställa,

att Kongl. Maj:ts framställning i ämnet endast må på det sätt bifallas, att till gäldande af ett utaf statskontoret utgifvet förskott ett extra anslag af 6,467 kronor 45 öre för år 1893 anvisas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst anförde:

Herr *Andersson* i Högkil: Kongl. Maj:t föreslår här, att Riksdagen skall bevilja ett särskildt extra anslag till betäckande af ett förskott, som arméförvaltningen på Kongl. Maj:ts befallning utbetalats och bokförts å kontot »försträckning mot ersättning». Detta står, så vidt jag kan förstå, i uppenbar strid med grunderna för vår statsreglering och statsförvaltning. Om Riksdagen bifaller Kongl. Maj:ts framställning i detta fall, har Riksdagen på samma gång slagit in på en enligt mitt förmenande något äfventyrlig bana. Af senaste statsrevisorernas berättelse finna herrarne, att arméförvaltningen hade 1890 dylika förskott »försträckning mot ersättning» oguldna till ett belopp af mer än 1,260,000 kronor. Om nu Riksdagen beviljar ett extra anslag till betäckande af det nu ifrågavarande förskottet, ligger det nära till hands, att Riksdagen snart får bereda sig på att betäcka andra dylika försträckningar. För min del vill jag icke vara med om att på sådant sätt rubba den statsreglering, Riksdagen upprättat. Kostnaderna för den ifrågavarande komitén lära väl vara att hänföra till extra utgifter, men på fjerde hufvudtiteln finnes ett särskildt anslag till extra utgifter på 67,500 kronor. Af detta anslag borde väl ifrågavarande komitékostnader gäldas. Dessutom ber jag få påpeka, att från detta anslag, som är ett s. k. bestämdt anslag, årligen omföras öfverskott till hufvudtitelns allmänna besparingar, hvilka disponeras af Kongl. Maj:t. Till betäckande af dessa komitékostnader har således Kongl. Maj:t att i främsta rummet använda anslaget till extra utgifter, på fjerde hufvudtiteln på 67,500 kronor och sedan de allmänna besparingarna. På grund af hvad jag i allra största korthet anført, ber jag, till den kraft och verkan det hafva kan, få yrka bifall till den reservation jag afgifvit.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Herr talman! Mine herrar! Det kan ju låta, som om hvad den siste talaren anført hade sina goda skäl för sig.

Ang. anslag till
ersättning för
försträckning.

(Forts.)

Men jag tror dock, att Kongl. Maj:ts åtgärd kan försvaras, ty det är icke med denna komité så som med komitéer i allmänhet, hvilka Kongl. Maj:t tillsätter och får betala med tillgångar på de allmänna besparingarne eller anslagen till extra utgifter. Det framhölls nemligen uti Riksdagens båda kamrar så väl 1889 som 1890 vid förhandlingarne om de olika projekten för ordnande af vårt försvar på de partiella reformernas väg, att ett sådant ordnande icke låter sig göra utan att man måste hafva ett fullständigt förslag till ordnande af vårt försvarsväsen. Att Riksdagen icke skref och begärde ett sådant förslags framläggande, är helt naturligt, ty Riksdagens kamrar skulle aldrig hafva kunnat komma öfverens om, hvilken grund som skulle anvisas att bygga på. Men behöfligheten af en dylik utredning framhölls här af särdeles många talare. Då ansåg också Kongl. Maj:t, att en sådan borde ske. Och jag tror, att få kunna neka till, att den utredning, som verkstälts, är mycket fullständig, äfven om en hel del personer icke tycka om det förslag, som blifvit framlagd. Det är, synes mig, alldeles otvifvelaktigt, att detta komitébetänkande, hvilket blifvit utdeladt här inom Riksdagen, genom sina värdefulla upplysningar bidragit till att ganska betydligt vidga kännedomen om de förhållanden, som måste tagas i betraktande vid lösningen af försvarsfrågan, äfvensom bragt denna fråga ett ganska godt stycke framåt. Jag vill tillika framhålla, att denna utredning ävägabragts för ett relativt billigt pris, om man ser på hvad åtskilliga andra komitéer kostat, som haft att verkställa utredning af hvarjehanda frågor.

Någon möjlighet att betala hvad ifrågavarande komité kostat med någon del af fjerde hufvudtitelns anslag till extra utgifter finnes icke. Det är mycket sant, att på anslaget till extra utgifter ofta är något litet besparingar. De hafva tillkommit därför, att det i allmänhet är omöjligt att precis veta, huru affärens stå, förrän bokslutet är gjordt. Som man icke får bokslutet färdigt förrän i april, men måste bestämna de sista utbetalningarna i december, håller man sig försigtigtvis något nedanför anslagets slutsumma. Men om sedan vid bokslutet befinnes, att öfverskott uppstått å anslaget, omföres detta öfverskott till allmänna besparingarna. Man får igen det der. Från allmänna besparingarna kunna emellertid icke utanordnas andra komitékostnader än kostnaderna för de smärre komitéer, som Kongl. Maj:t ibland ansett sig skyldig att tillsätta. Ty de allmänna besparingarna äro små, och derifrån skola alltid utbetalas stora summor, bortåt 80,000 kronor om året, vill jag minnas, till arméns enke- och pupillkassa och så rätt betydliga belopp till att ersätta brist i åtskilliga anslag, som blifvit öfverskridna. Jag vill nu endast nämna ersättning för brist i ett anslag, som måst öfverskridas, anslaget till ved och ljus. Det öfverskreds i fjor med ungefär 42,000 kronor och året derförut också med omkring 42,000 kronor. I anledning af sistnämnda brist höjde Riksdagen anslaget med 42,000 kronor.

Men Riksdagen gjorde icke anslaget till förslagsanslag, såsom Kongl. Maj:t begärde. Följden blef den, att man med tillgångar å de allmänna besparingarna för år 1891 måste söka betäcka den brist, som äfven under det året uppstod i nämnda anslag.

*Ang. anslag till
ersättning för
försträckning.
(Forts.)*

Men som sagdt: å allmänna besparingarna finnas inga medel, som kunna tagas i anspråk för ifrågavarande ändamål. Och jag tror, att det beslut, om hvars fattande Kongl. Maj:t gjort framställning till Riksdagen, står i öfverensstämmelse med hvad som vid andra tillfällen försiggått, då fråga varit om en del komitéer, som ansetts vara af nöden för riksdagsarbetet.

Herr vice talmannen Danielson: Herr talman! mine herrar! På afdelningen och sedermera i utskottet ansåg man, att det icke vore görligt att komma ifrån att ersätta ifrågavarande förskott; och jag tror, att Riksdagen icke gerna kan undandraga sig att bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Som herrarne se, ha också samtliga utskottsledamöter tillstyrkt Kongl. Maj:ts förslag så när som en ledamot, den reservant, som nyss yttrade sig här. Jag tror icke att det är någon möjlighet att slippa ifrån att ersätta båda förskotten; utan jag skall bedja att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten derpå, att, efter hvad mig synes, hafva statsrådets ledamöter redan fått décharge med afseende på åtminstone ett af de kongl. bref, på grund hvar af arméförvaltningen lemnat förskott; och då Riksdagen meddelat décharge i den frågan, kan väl Riksdagen icke efteråt komma och vägra att bevilja medel enligt samma kongl. bref, hvarför décharge beviljats.

Herr Hedin: Herr talman! Jag torde till en början få göra den aumärkningen, att om kammaren, såsom jag hoppas, bifaller reservantens förslag, följdén icke blifver den, att H. M:t Konungen eller krigsministern personligen kommer att gälda dessa penningar. Det är alldeles ingen fara. Ty äfven om det skulle förhålla sig så, att för ögonblicket anslaget »extra utgifter» icke lemnar tillgångar till betäckandet af dessa komitékostnader, går det mycket väl för sig, att krigsministern under loppet af detta och, om så behöfves, äfven nästa år anlitar en liten summa från anslaget »extra utgifter» och en annan från de allmänna besparingarna på hufvudtiteln. Det står icke för lifvet. Anslaget till extra utgifter är, såsom det nämndes af reservanten, icke litet: 67,500 kronor, eller blott 10,000 kronor mindre än alla de öfriga departementens extra utgiftsanslag tillsammansantagna.

Herr statsrådet nämnde visserligen, att förhållandet icke är alldeles detsamma med den ifrågavarande komitén, som med åtskilliga andra komitéer som Kongl. Maj:t tillsatt. Och det är nog sant. Denna komité har haft den synnerliga olyckan, att, under det att resultatet af dess arbeten blifvit pröfvadt af krigsministern

Ang. anslag till
ersättning för
försträckning.
(Forts.)

och af honom befunnits ganska godt, det underkänts af herr statsministern och krigsministerns alla öfriga kolleger. Men *den* omständigheten ser jag icke vara af natur att inverka på förevarande fråga.

Den klagan öfver förskottssystemets missbruk, som af reservanten anförts, har Riksdagen mer än en gång burit fram till Kongl. Maj:t och det är på tid, att Riksdagen gjorde samma klagan gällande litet emellanåt, ty eljest kommer den extra budgeten, icke en af Riksdagen beviljad och reglerad budget, utan en, öfver hvilken Kongl. Maj:t har fullständig dispositionsrätt, att växa till ett oroväckande belopp, derigenom att Riksdagen alltför frikostigt beviljar anslag och anslagsförhöjningar, hvarigenom åter besparingarna växa till en höjd, som ingen kunde föreställa sig på den tid, då ännu gällande bestämmelser för Kongl. Maj:ts dispositionsrätt reglerades, på den tid då riksdagarna voro icke ens treårigt återkommande. Under den oerhörda tillökningen af nya anslag har man ändå låtit dessa regler stå qvar, hvarigenom besparingarna ökats på ett sätt, som ställer till Kongl. Maj:ts förfogande en budget, hvilken i väsentlig grad omintetgör betydelsen af Riksdagens statsregleringsmagt. Och detta Kongl. Maj:ts ingripande i statsregleringsfrågor utvidgas ännu mera genom det af Kongl. Maj:t i utomordentligt stor skala använda förskottssystemet.

Då det nu utan tvifvel förhåller sig så, att det icke alls brådskar, så att man i morgon dag behöfver få denna bokföringsfråga ordnad i statskontoret, och då vidare Kongl. Maj:t har till sitt förfogande, förutom allmänna besparingar, också ett anslag till extra utgifter, vid hvilket förhållande man utan särskildt anslag bör kunna få denna sak reglerad under loppet af ett par år, anhallar jag om bifall till reservanternas förslag.

Chefen för landtförvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Herr talman! mine herrar! Jag vill endast med anledning af hvad den siste talaren anført nämna, att de allmänna besparingarne å fjerde hufvudtiteln hvarken det ena eller andra året disponera öfver några tillgångar att tala om. Det är blott med största svårighet, som man lyckas att medelst sagda besparingar betäcka de brister, som uppstå på sådana anslag, exempelvis anslaget till ved och ljus m. m., der, oaktadt all möjlig omsorg, man icke kan hindra, att utgifterna öfverskrida anslagets slutsumma, då ju det ligger i sakens natur, att dylika utgifter ej kunna på förhand exakt beräknas. Vid de flesta tillfällen, då ett dylikt anslag öfverskridits, ha, förstås, skrivelser afåtits till vederbörande med uppmaning till dem att söka nedbringa kostnaderna för ett visst ändamål det mesta möjliga. Man försöker då att få ned kostnaderna; men icke desto mindre växa utgifterna. I mån som öfningarna ökas och kaserner byggas eller utvidgas, åtgår det tydligtvis mera ved och ljus t. ex.

Förut fans det ganska betydliga allmänna besparingar på fjerde hufvudtiteln, och de kunde af Kongl. Maj:t användas till hvarjehanda. Från den tiden finnes ännu qvar ett par oersatta förskott, som utaf statsrevisorerna anmärkts. Det var före min tid, som man sålunda anvisade ganska betydliga belopp och beräknade att kunna täcka dem med tillgångar å de allmänna besparingarna, hvilka en tid lemnade ganska betydliga öfverskott. Dessa öfverskott härrörde till en del af besparing utaf dagaflöning, en besparing, som måste upphöra, när beväringsofningarna utsträcktes. Men för att återgå till nyssnämnda förskott: de voro två, det ena ett anslag till inköp af revolverar och det andra ett anslag för inköpande af tomt till artillerikasernen i Visby. Båda anslagen beräknades kunna betäckas af allmänna besparingarna, men dessa hafva sedermera icke lemnat någon tillgång dertill.

*Ang. anslag
till ersättning för
försträckning.
(Forts.)*

Jag skall nu bedja att få yttra mig något rörande en fråga, som här ligger nära till hands, fastän den strängt taget icke hör till den fråga, som nu föreligger till behandling. Det har nemligen af två talare nyss nämnts något om de stora förskott, som förekommit och som Riksdagen också skrivit till Kongl. Maj:t om. Jag ber att nu få yttra mig beträffande detta, därför att, då den frågan var före, kunde jag icke vara här närvarande, enär jag då var hindrad af konselj. Jag vill då framhålla i afseende å de stora förskott, som hafva anmälts, att förskott till en viss grad aldrig kunna undvikas. Förskott, som utlemnas från armeförvaltningen, äro af tre slag, om jag så får säga. Till en början finnas sådana förskott, som utgöra löner, hvilka skola utgå 1 januari. Dessa löner, månads- och dagaflöningar och dylikt, ha ju trupp, befäl och underbefäl rätt att lyfta 1 januari. Då måste ju armeförvaltningen utbetala dem redan i december månad. Det blir ett slags ständiga förskott, som återkomma år efter år, något som skulle kunna anses motsvara tyskarnes »Eiserne Vorschusse». I Tyskland ha regementena vissa summor sig tilldelade, som de fått en gång för alla för att dermed bestrida alla löpande utgifter och som de sedan få ersätta undan för undan. Den andra arten omfattar sådana förskott, som enligt entreprenadreglemente och för öfrigt med nödvändighet alltid förekomma vid alla leveranser och vid kontrakts ingående. När man t. ex. skall avsluta kontrakt om leverans af mötesförmödenheter, hvilket ofta sker i december, så hafva leverantörerna rätt att få en viss summa i förskott emot säker borgen. Detta gör att äfven personer utan någon större förmögenhet kunna spekulera. På samma sätt när det är fråga om uppförande af byggnader för statens behof, så hafva entreprenörerna ofta ej blott pretention på att få förskott till en början, utan dessutom måste man betala dem när första tredjedelen af huset är uppförd och när två tredjedelar äro färdiga; och dock kan det icke afföras ur räkenskaperna, förrän slutliqvid har skett. Likaså måste man vid leveranser af

Ang. anslag
till ersättning för
försträckning.
(Forts.)

materiel betala en del i förskott och man kan icke afföra det hela, förrän slutliqviden har skett.

Jag har velat säga detta endast för att förklara, hvarför en del af förskotten icke kunna undvikas. Sedan bör man ju naturligtvis se till att inskränka dessa förskott så mycket som möjligt. Alldeles undvikas kunna de icke.

Herr Hedin: Herr talmannen torde icke hafva något emot att jag — återgår till ämnet.

Jag skall icke tillåta mig att uttrycka något tvivel om herr departementschefens framsynthet. Men det torde väl kanske ändå vara alltför dristigt af honom — i fall han afsåg något sådant — att förkunna på förhand, att det är omöjligt att några besparingar eller disponibla tillgångar på anslaget till extra utgifter skulle kunna uppkomma vare sig i år eller nästa år. Och det var den anvisningen jag gaf honom för att betäcka den ofantliga summa af 26,426 kronor, som Kongl. Maj:t till gäldande af förskott begärt å extra stat för 1893.

Herr Andersson i Högkil: Det har alldeles icke varit min mening att framställa något klander mot ifrågavarande komités arbete, långt derifrån, icke heller mot de utbetalda kostnaderna derför. Här är endast fråga om gäldande af dessa kostnader och det är en betydlig skilnad.

Herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet yttrade, att allmänna besparingarna icke lemnade några egentliga tillgångar. Jag skall då be att få upplysa att enligt kapitalkontot för rikshufvudboken år 1890 fans vid nämnda års början en reservation å fjerde hufvudtitelns allmänna besparingar af 55,000 kr., att under året omfördes dit från vissa anslag omkring 120,000 kronor och att vid årets slut förefans en reservation å 23- å 24,000 kronor.

Herr krigsministerns yttrande om vanliga förskott hör icke alls hit; här är fråga om ett annat slags förskott, nemligen det som i arméförvaltningen rubriceras under titel »försträckning mot ersättning», men alldeles icke om de slags förskott, hvarom herr statsrådet talade, och hvilka i räkenskaperna afföras under rubrik »oredovisade förskott», och tager man hänsyn till dessa, då kommer man upp till helt andra summor än den af mig i mitt förra yttrande angifna, såsom herrarne kunna finna af statsrevisorernas senast afgifna berättelse.

Hvad herr vice talmannen yttrade om att regeringen redan erhållit décharge för de kongl. bref, som här åberopats, är fullkomligt på sidan om saken. Här är ju icke meningen att klandra hvarken Kongl. Maj:t, som utfärdade befallningarne eller arméförvaltningen derför att detta embetsverk stält sig Kongl. Maj:ts befallningar till efter rättelse, utan här är endast fråga om, på hvad sätt arméförvaltningen skall få dessa förskott godtgjorda.

Så vidt jag vet är det första gången Kongl. Maj:t framkommit till Riksdagen med en begäran, sådan som denna föreliggande. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* afslag derå och bifall till herr Anderssons reservation. Herr talmannen upptog hvaradera af dessa yrkanden till proposition i nu nämnda ordning; och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i 24:de punkten af utlåtandet n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren, med afslag å nämnda hemställan, bifallit den af herr Andersson i Högkil vid punkten afgifna reservation.

Omröstningen visade 113 ja mot 73 nej; hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkten 25.

Bifölls.

§ 3.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *O. A. Brodin*, hvilken nu aflemnade en motion, n:o 198, om skrifvelse till Kongl. Maj:t i syfte af befrielse för svenska fartyg från erläggande af konsulatafgift m. m.

Denna motion bordlades.

§ 4.

Till bordläggning anmälles:

statsutskottets utlåtande, n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dispositionen af Ottenby kungsladugård med underlydande;

Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 17, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i syfte af förbättrad anordning af administrationen utaf rikets sötvattens- och östersjöfiskan; och

n:o 18, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utfärdande af en särskild ordningsstadga för hafs fisket vid rikets vestkust; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 19, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag rörande statens medverkan för ordnande af döfstumundervisningen; och

n:o 20, angående väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning rörande lämpligheten af en lagstiftning i fråga om förliknings- och skiljenämnder mellan arbetare och arbetsgivare, m. m.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,²⁴ e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.

Fredagen den 29 April.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades de i kammarens sammanträden den 21 och 22 dennes förda protokoll.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarne ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

Protokoll vid sammanträde med de ledamöter af Andra Kammaren, hvilka blifvit utsedda att jemte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjening, hållet den 27 april 1892.

Uti ingifven ansökning hade reviderande notarien i kammarens kansli, utnämnde kammarrättsrådet C. O. Erickson, anhållit om afsked från anställning i kansliet. Till denna anhållan lernade herr talmannen och herrar deputerade sitt bifall samt utsågo till reviderande notarie i Ericksons ställe notarien i kammarens kansli *filosofie kandidaten S. Clason*. I dennes ställe antogs till notarie kanslisten i kammarens kansli *amanuensen O. Ohlson* och efter denne senare till kanslist *e. o. hofrättsnotarien A. Folkesson*, med skyldighet för bemälda Folkesson att vid inträffande förfall för någon af kammarens notarier inträda i tjenstgöring vid protokollet. Som ofvan

Hj. Nehrman.

§ 3.

Vid föredragning för remiss af herr *O. A. Brodins* i senaste sammanträdet bordlagda motion, n:o 198, begärdes ordet af

Herr Brodin, som yttrade: Jag skall anhålla att uti klämman af min motion få göra tillägg med några ord, som borde stå der, men blifvit uteglömda. Efter orden »utgående konsulatavgiften» ville jag hafva in »och derom till Riksdagen göra framställning».

Klämmen skulle då komma att lyda sålunda: »att Riksdagen behagade besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, om icke de svenska fartygen kunde befrias från erläggande af den med 6,35 öre per registerton utgående konsulatavgiften och derom till Riksdagen göra framställning; samt att äfven» etc.

Uppå derom af herr talmannen framställd proposition medgaf kammaren, att till ifrågavarande motion finge göras det tillägg, hvarom motionären nu anhållit; och hänvisades härefter motionen till behandling af Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 3.

§ 4.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

statsutskottets utlåtande n:o 60;

Andra Kammarens Tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:is 17 och 18, samt

Andra Kammarens Första tillfälliga utskotts utlåtande n:is 19 och 20.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *L. Persson* i Heljebol under åtta dagar från och med den 4 instundande maj.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

lagutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 45, i anledning af kamrarnes återremiss af utskottets i 3:e punkten af dess utlåtande n:o 32 i anledning, bland annat, af Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse i vissa delar af värnpligtslagen den 5 juni 1885 gjorda hemställen beträffande § 27 mom. 2 i nämnda lag;

n:o 46, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af 60 och 65 §§ utsökningslagen den 10 augusti 1877;

n:o 47, i anledning af väckta motioner om ändrad lagstiftning rörande äkta makars egendomsförhållanden;

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående sparbanker m. m.; och

n:o 49, i anledning af kamrarnes återremiss af utskottets i andra punkten af dess utlåtande n:o 20 öfver väckta motioner om ändringar i strafflagen den 16 februari 1864 gjorda hemställen beträffande 15 kap. 24 § samma lag.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 7.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse till Konungen:

n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 1 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862; och

n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i tiden för ekonomiska besigtningars hållande.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,53 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.
